

**„არა ცილი სწამო!“
(პასუხად ედიშერ ჭელიძეს)**

*ცილისწამება პქვიან იმისთანა სიცრუეს,
რომელშიც შედის ბოროტი განზრახვა.*

*იაკობ გოგებაშვილი
დიდი რამ არის, ვინც იცის კარგად წაკითხვა
წასაკითხისა.*

ილია ჭავჭავაძე

ითქვა, იაკობ გოგებაშვილი ჩვენი სინამდვილისთვის გაცილებით უფრო დიდი პიროვნებაა, ვიდრე ამის წარმოდგენა შეგვიძლიაო დღეს. აკაკი წერეთელმა ილია ჭავჭავაძის სიცოცხლეში იტქვა, ჩემი და ილიას ღვაწლი რა მოსატანია იმ დიდ ღვაწლთან, რომელიც იაკობ გოგებაშვილს მიუძღვის ქვეყნისა და ერის წინაშე; იაკობ გოგებაშვილი ღირსია იმისა, ქართველმა ხალხმა სიცოცხლეშივე ძეგლი დაუდგასო. სხვაც ბევრი ითქვა და ითქმება იაკობის სადიდებელი; მისი ღვაწლის არასწორი შეფასების შემთხვევებიც ყოფილა, მაგრამ **ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა ედიშერ ჭელიძის მცდელობამ, გააუფასუროს იაკობ გოგებაშვილის ღვაწლი; მეტიც, ყოვლად უარყოფითად შეაფასოს და წარმოაჩინოს დიდი იაკობ გოგებაშვილი...**

დაიხ, ჩვენ ხელთა გვაქვს **ედიშერ ჭელიძის** წიგნაკი **„იაკობ გოგებაშვილის წმინდანად კანონიზების მიზანშეწონილობასთან დაკავშირებით“** (თბილისი, 2011). ქართულ მართლმადიდებელ ეკლესიაში დაისვა საკითხი იაკობ გოგებაშვილის წმინდანად კანონიზებისა. მართლმადიდებელ ეკლესიაში პიროვნების წმინდანად კანონიზების საკითხის დასმა და, მით უფრო, გადაწყვეტა უაღრესად კომპეტენტური ადამიანების საქმეა. ამიტომ ჩვენ ამ თემაზე საუბარს ვერ გავაგრძელებთ. ჩვენ სხვა პრობლემის წინაშე დავდექით: იაკობ გოგებაშვილი აღმოჩნდა სრულიად უსაფუძვლო და არაობიექტური კრიტიკის საგანი: ე. ჭელიძეს გადაუწყვეტია, წმინდა სინოდს „საქმე გაუადვილოს“ და იაკობ გოგებაშვილის ღვაწლზე, უფრო სწორად, მის უღირსობაზე „სიტყვის შეშველება“ უცდიდა. ამთავითვე ვიტყვით: ეს არის დიდი ქართველი მოღვაწის – იაკობ გოგებაშვილის – შეურაცხყოფელი ნაშრომი, ცილისმწამებლური ბრალდებანი; არასწორი, განგებ დამახინჯებული წაკითხვა ი. გოგებაშვილის ტექსტისა; ამბიციური და ამპარტავნული დამოკიდებულება კოლეგების მიმართ; „ყველაფრისცოდნის“

შეგონებანი და ქედმაღლური თითისქნევა „მავანთა“ (ალბათ გულისხმობს იაკობ გოგებაშვილის დამფასებლებს) მიმართ.

ე. ჭელიძე შეგვახსენებს: დიონისე ალექსანდრიელს უთქვამს – „წერილობით გავრცელებული ცთომილება უთუოდ და გარდაუვალად წერილობითვე უნდა ამოიძიროს“. ამიტომაც გადავწყვიტეთ, წერილობით ვუპასუხოთ ე. ჭელიძის აზრს. ობიექტურ მკითხველს წინასწარ ბოდიშს ვუხდით იმის გამო, რომ კიდევ ერთხელ მოგვიხდება იმ მკრეხელობათა განმეორება, რაც ავტორის (ე. ჭელიძის) წიგნაკშია. ერთიც უნდა ითქვას, ე. ჭელიძის მსჯელობას ვერ ჩავთვლით „ცთომილებად“ – ეს არის მიზანმიმართული გაყალბება ფაქტებისა, არასწორი ინტერპრეტაცია ი. გოგებაშვილის აზრისა. დიახ, სწორედ ის, რასაც ი. გოგებაშვილი განმარტავს „ცილისწამებად“.

* * *

წიგნაკის დასაწყისშივე ე. ჭელიძე წერს: „**იაკობ გოგებაშვილი**, ყველა ქართველისათვის ახლობელი სახელი, **იშვიათი პატივითაა შემკობილი. მისმა მთავარმა ნაშრომმა, „დედაენამ“, დროის გამოცდას მეტნაკლებად გაუძლო**“. იაკობ გოგებაშვილის ღვაწლის გაუფასურება, დაკნინება პირველივე წინადადებიდან იწყება. ჯერ ერთი, „ახლობელი“ არ არის ის ეპითეტი, რომელიც უდიდესი მოღვაწის შესახებ მსჯელობისას პირველ ეპითეტად შეიძლება დასახელდეს. მეორეც, გაურკვეველია, რას გულისხმობს „იშვიათ პატივში“; აზრის განვითარებას თუ გავითვალისწინებთ, თითქოს უკვირს, რატომ არის ასეთ „იშვიათ პატივში“ იაკობი. ამას მომდევნო მსჯელობაც გვაფიქრებინებს: „**მისმა მთავარმა ნაშრომმა, „დედაენამ“, დროის გამოცდას მეტნაკლებად გაუძლო**“. **„მეტნაკლებად გაუძლო“ მეტნაკლებად ვერ გაუძლოსაც** ნიშნავს. და ამას ამბობს „დედაენაზე“, რომელსაც „ვეფხისტყაოსნის“ გვერდით აყენებენ: ამტკიცებენ, რომ ახალი ქართული სალიტერატურო ენის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში „დედაენამ“ ისეთივე როლი შეასრულა, როგორიც „წმინდა ოთხთავმა“ ძველი ქართული სალიტერატურო ენის ჩამოყალიბებასა და განვითარებაში და „ვეფხისტყაოსანმა“ მომდევნო პერიოდში. სპეციალისტები ამის თაობაზე არ დაობენ; ქართულ სინამდვილეში ასახელებენ **სამ დიდ წიგნს**: „წმინდა ოთხთავს“, „ვეფხისტყაოსანს“ და „დედაენას“. ეს რომ ლიტონი სიტყვები არ არის, ე. ჭელიძეს ვურჩევთ გაეცნოს ი. გოგებაშვილის საზოგადოების სამეცნიერო კონფერენციის მასალებს (2007 წ.) და გამომცემლობა „დედაენის“ მიერ გამოცემულ მონოგრაფიას – „დედაენა“ – ძველი სამარადისო“ (2011). იმასაც შევახსენებთ ბატონ ჭელიძეს, რომ ამ თემაზე არაერთი მონოგრაფია, ნაშრომი გამოქვეყნებულა; არაერთი დისერტაცია დაუცავთ. დიახ, „დროის გამოცდას მეტნაკლებად გაძლება“ დამცრობაა წიგნისაც და მისი ავტორისაც. ამგვარი თქმა ამასაც გულისხმობს: თუ მთავარ-

მა ნაშრომმა „მეტნაკლებად გაუძლო“ დროს, „არამთავარ“ ნაშრომებზე რაღა გვეთქმისო... ბატონ ჭელძეს ჩვენი თუ არ სჯერა, დიდ მოღვაწეებს მოუსმინოს:

დიმიტრი ყიფიანი: „დედაენა“ იაკობ გოგებაშვილისა ძალიან გამოსადეგი, ძალიან სასარგებლო წიგნი არის და საუცხოოდ არის შედგენილი“

ილია ჭავჭავაძე საახალწლოდ შოთა რუსთაველის პერიფრაზით შეეხმიანა იაკობს: „ჩემი აწ ცანით ყოველმან, მას ვაქებ, რაცა მიქია: / „დედა-ენა“ მინს სახელად, არ თავი გამიქიქია, / იგია ფუძე ქართველისა, მაგარი ვითა ჯიქია... / „დედაენა“ პირველიდვე სიბრძნისაა ერთი დარგი“ და სხვა...

აკაკი წერეთელი: „მთელ საქართველოში იაკობ გოგებაშვილი ერთადერთი მოღვაწეა, რომელიც თავისი შრომით და ენერჯით, თავისი მძლავრი კალმის ნაწარმოებით უდიდეს სამსახურს უწევს მთელ ქართველობას. იაკობის მიერ შედგენილი ქართული სახელმძღვანელოებით მოფენილია მთელი საქართველო. ვინაა ისეთი ქართველი, რომ იაკობ გოგებაშვილის „დედა-ენაზე“ არ აეხილოს თვალები“...

ზაქარია ჭიჭინაძე: „გოგებაშვილმა თავის დედა-ენაში“ აღადგინა დაცემული ენა ქართველთა... და ამ წიგნის მეოხებით მთელი ქართველობა, ყველა თემისა და ხეობის მონათესავენი ერთის ქართულის ენით იწყებენ წერა-კითხვის სწავლებას და ლაპარაკს, ყველგან ამ წიგნის მეოხებით ქართული ენა ეფინება“...

თედო სახოკია: „ეს ის დრო იყო, როდესაც მშობლიური ენა დევნილი იყო, პატივყრილი ოჯახებში... ქართული ენის შესასწავლად ორგეგერდიანი ქართული ანბანი არსებობდა... და აი, ასეთ განწირულს დროს გამოდის ი. გოგებაშვილი თავისი „დედა-ენით“ და ცდილობს იმის საშუალებით შესულიყო სკოლებში ქართული ენა, მოწაფეს მშობლიური ენის შეფასების საფუძვლად „დედა-ენა“ ჰქონდა; საძირკველი – მის თვალის ახელას, გაადამიანებას „დედა-ენის“ საშუალებით ჩაჰყროდა“.

გალაკტიონ ტაბიძე: „დედა-ენა“ და „ბუნების კარი“ სახელმძღვანელოები კი არა, უდიდესი პოემებია. მე თანახმა ვიქნები, გამოვიდეს ეხლა ეს წიგნები, არა როგორც სახელმძღვანელო, არამედ საკითხავ წიგნად!“

გიორგი ლეონიძე: „ჩვენი წიგნი, ჩვენი დედა, ჩვენი ენა ქართული, ვარდნაბაში ფურცელი, ჩვენს ყრმობაში ჩართული!“ – ვრცელი ხოტბაა ლექსად...

შალვა დადიანი: „ამ კაცს სხვაც რომ არა გაეკეთებინა რა, მარტო ამ ღვაწლისთვის (იგულისხმება „დედაენის“ შექმნა – ავტ.) იქნებოდა საპატიო და თაყვანსაცემი“.

გრიგოლ აბაშიძე: შეიძლება თამამად ითქვას, რომ „დედაენის“ შექმნა თავისი მნიშვნელობით უტოლდება ყველაზე დიდ წვლილს, რომელიც რომელიმე ჩვენს წინაპარს შეუტანია ჩვენი ერის სულიერ საგანძურში“...

დემნა შენგელაია: „და თუ ქართველი კაცი აქამდე მტერსა და ღუშმანს „ვეფხისტყაოსნით“ იგერიებდა, ამიერიდან მას ხელში „დედა-ენა“ ეჭირა და თავის ნამუსს, კაცურკაცობასა და ქართველობას იმით იცავდა“...

მუხრან მაჭავარიანი: „მესმის და ვხედავ, – როგორ იგერიებს პატარა ქართველი ორთავიანი არწივის კლანჭებს იაკობ გოგებაშვილის „დედაენით“... და მრავალი სხვა!...

შევახსენებთ ე. ჭელიძეს, რომ წიგნს, რომელმაც „მეტნაკლებად გაუძლო დროს“, ძეგლს არ უდგამენ!... წიგნს, რომელმაც „მეტნაკლებად გაუძლო დროს“, იუბილეს არ უხდიან!...

და, რაც მთავარია, არ ჰქვია „მეტნაკლებად გაძლება“ იმას, ი. გოგებაშვილის „დედაენის“ საფუძველზე შედგენილმა სახელმძღვანელომ 1960 წელს ვენესუელაში, ქალაქ კარაკასში, საანბანე წიგნების მსოფლიო გამოფენაზე რომ გაიმარჯვა!...

მაგრამ ავტორის (ე. ჭელიძის) მიზანი ნათელია: **საუბრის დასაწყისიდანვე უნდა შეუქმნას შთაბეჭდილება მკითხველს, რომ იაკობ გოგებაშვილი ჩვეულებრივი ავტორი იყო რიგითი სახელმძღვანელოსი!...** არადა, ნამდვილად არაა ასე, ბატონო ედიშერ!...

* * *

ედიშერ ჭელიძის წიგნაკი **გათვლილია საქმეში ჩაუხედავ კაცზე;** ამიტომაც მკაცრი, ზოგჯერ მიუღებელიც, ეპითეტებით „ამკობს“ იაკობს; დასაწყისში ჩამოთვლის ბრალდებებს, შექმნის შთაბეჭდილებას (განწყობას მკითხველისას) და მერე იწყებს ციტირებასა და მსჯელობას. ჭირს ზოგჯერ უკვე მოწოდებული ბრალდებისა და „უკანმიდევნებელი“ მსჯელობის დაკავშირება, დაჯერება, მაგრამ ეს არაა მთავარი ავტორისთვის; არსებითია, გააუფასუროს იაკობის ღვაწლი და წარმოაჩინოს იგი, როგორც მტერი მართლმადიდებლობისა!...

ე. ჭელიძე ჩამოთვლის ხუთ „ბრალდებას“ („ცოდვას“ იაკობისას) და დაასკვნის: „აქვე აღვნიშნავთ იმასაც, რომ ზემორე პუნქტები გვირგვინდება მეშვიდე პუნქტით, რაც გულისხმობს **იაკობ გოგებაშვილის სრულიად მკაფიო დებულებას კონკრეტულად მართლმადიდებლობის შესახებ და რაც შესაბამის ადგილას იქნება სრულად ციტირებული**“ (ხაზი ე. ჭელიძისა).

ჯერ ერთი, ვფიქრობთ, რომ ავტორმა შვიდამდე თვლა იცის – ხუთის შემდეგ შვიდი არ არის, მაგრამ ესეც არ უნდა იყოს შემთხვევითი: „ცოდვათა“ გაბეგრების სურვილი ჩანს აქ, თუმცა არაა ეს არსებითი; არსებითი ის არის, რომ გაუგებარია, საზგასმული წინადადება რისი ბრალდებაა. რას გულისხმობს „სრულიად მკაფიო დებულება მართლმადიდებლობის შესახებ“, მით უმეტეს, როცა ეს უარყოფით ჩამონათვალთა რიგში სახელდება!...

შევახსენებთ იმასაც, რომ წესი პოლემიკური კულტურისა მოითხოვს, დებულება და არგუმენტი ერთად იქნეს წარმოდგენილი... მაგრამ წესებსა და კანონებზე საუბარს, როგორც ჩანს, აზრი არა აქვს: კაცს, რომელსაც იაკობ გოგებაშვილისა არ ესმის, ჩვენსას გაიგებს? მაინც შევეცდებით, ვთქვათ ჩვენი აზრი – ღვთის მადლით, არსებობს ობიექტური მსმენელი.

* * *

ცილისწამების, იაკობ გოგებაშვილის ტექსტის არასწორი გაგების (უფრო სწორი იქნებოდა გვეთქვა, გამიზნულად არასწორი გაგების), საკითხისადმი არაპროფესიონალური და არაკეთილსინდისიერი მიდგომის კლასიკური მაგალითია ე. ჭელიძის მსჯელობა უცხო ენების თაობაზე (გვ. 16-17). ამთავითვე შევნიშნავთ, ე. ჭელიძე უთითებს ი. გოგებაშვილის წერილს „მთავარი საჭიროებანი სასულიერო წოდებისა“, ციტატები მოჰყავს და მსჯელობს სხვა წერილზე – „მირაპოლსკის რევიზიის გამო“; ვერ ვიტყვით, ეშლება თუ განგებ აბნევს მკითხველს.

ე. ჭელიძე აქებს იაკობის „ახოვანებას, შემართებულობას და შეურიგებლობას“ „სასწავლო დაწესებულებებში გამოვლენილი უმწვავესი პრობლემებისადმი“ და იქვე განაგრძობს: „თუმცა, სამწუხაროდ, ამ კუთხითაც სრულიად თვალსაჩინოა საპირისპირო უკიდურესობამდე მისული განწყობილება ავტორისა (ხაზი ე. ჭელიძისაა). მაგალითად, არის რა ხსენებული მოღვაწე სავსებით სამართლიანად აღშფოთებული ქართული ენის სწავლების სრულიად არადამაკმაყოფილებელი (მეტიც, დანაშაულებრივად დამამცრობელი) მდგომარეობით, ისევე როგორც, ზოგადად, იმდროინდელი სწავლების გამოკვეთილად ბიუროკრატიული მეთოდოლოგიით, ვითარების გამოსწორების გზას სხვა დისციპლინათა შეზღუდვა-გაუქმებაში ხედავს“ (ისიც ვთქვათ, ამ წინადადების ავტორი ერთი-ორგან იაკობს ქართულსაც უწუნებს!). ამის შემდეგ ოთხგვერდიანი წერილიდან მოიყვანს სამ მოკლე ნაწყვეტს:

„დაგვინერგეს ბერძნულ-ლათინურ-სლავიანური სემინარია და სასულიერო სასწავლებელი, რომელთაც არავითარი კავშირი არა აქვთ ჩვენ ცხოვრებასთან, ჩვენი ხალხის მოთხოვნილებასთან“ (გვ. 350).

„ყოველს გამოუსადეგარს საგანს ერთი უპირველესი ადგილი უჭირავს. ბერძნულ და ლათინურ ენას, მაგალითად, დათმობილი აქვს 39 გაკვეთილი“ (გვ. 351).

„...თუ ორივე ძველი ენა არა, ერთი ბერძნული მაინც უნდა იქმნეს გაუქმებული“ (გვ. 352). (ხაზი ყველგან ე. ჭელიძისაა. მითითებულია ი. გოგებაშვილის რჩეული თხზულებების III ტ., 1990 წ.)

და ამის შემდგომ **ე. ჭელიძე აკეთებს გამოგნებელ დასკვნას:** „საკითხავია, თუ ბერძნულ-ლათინურის სწავლება უნდა გაუქმდეს, წმინდა მამათა შრომები ან, გნებავთ, წმინდა წერილი, კერძოდ ახალი აღთქმა, რომლისგანაც მოკლებულადაც (როგორც ქვემოთ ვნახავთ) წარმოსახავს იაკობ გოგებაშვილი ქართველ ერს, რა ენიდან უნდა ითარგმნოს თანამედროვე ქართულზე, ნუთუ იმავე რუსულიდან, რომელსაც ასე „ბასრობს“ ავტორი? განა სწორედ ის ენა (ბერძნული) უნდა გავაუქმოთ, რომელსაც ოდიოგანვე დაუცხრომელი სულიერი მგზნებარებით ეწაფებოდნენ საქართველოს ეკლესიის ღირსეული შვილები? განა აღმოსავლურელია წმინდა წერილისა და ეკლესიის მამათა შრომების ქართულად თარგმნის ეს უძველესი და უწმინდესი სულიერი ტრადიცია?“

პოლიტიკაში კითხვის ამგვარად დასმას დემაგოგიას უწოდებენ. რა შუაშია სემინარიის სასწავლო გეგმა და „ქართულად თარგმნის უძველესი და უწმინდესი ტრადიცია?“ წმინდა წერილი ქართულად V-VI საუკუნეებში ითარგმნა (ამბობენ, უფრო ადრეც იყო თარგმნილი). რა, მაშინ სასულიერო სემინარიებში ისწავლებოდა ძველი ბერძნული ენა? თარგმნის მნიშვნელობა და საჭიროება დავით აღმაშენებელს, არსენ იყალთოელსა და იოანე პეტრიწს რომ ესმოდა, დაგვეთანხმება ე. ჭელიძე, მაგრამ გელათის აკადემიის საგანთა ჩამონათვალში არ არის ძველი ბერძნული ენა! ამ საკითხზე კამათი უაზროდ გვეჩვენება...

უფრო ამაზრენად მიგვაჩნია ეს კითხვა: „რა ენიდან უნდა ითარგმნოს თანამედროვე ქართულზე, ნუთუ იმავე რუსულიდან, რომელსაც ასე „ბასრობს“ ავტორი?“ – ამას პოლიტიკური ბეზღობა ჰქვია: დღეს, რუსეთთან ასეთი დაძაბული და რთული ურთიერთობის პერიოდში, იაკობს ასეთი ბრალდება წაუყენო, რბილად რომ ვთქვათ, არაკეთილსინდისიერებაა (ისიც ვთქვათ, ტერმინოლოგიის სპეციალისტს აქ ტერმინებიც ერევა: იაკობი საუბრობს XIX საუკუნის სასულიერო სემინარიაზე. XIX საუკუნის ქართული კი არ იწოდება თ ა ნ ა მ ე დ რ ო ვ ე ქ ა რ თ უ ლ ა დ!).

მძიმე სიტყვა ვახსენეთ – **არაკეთილსინდისიერება.** მაგრამ სხვაგვარად ვერ შევაფასებთ ასეთ ფაქტს: იაკობ გოგებაშვილი საუბრობს სემინარიის სასწავლო გეგმიდან სასწავლო საგნის – ძველი ბერძნული ენის – **ამოღებაზე** (გაუქმებაზე); ე. ჭელიძე ბრალად სდებს, იაკობს ბერძნული ენის **გაუქმება** უნდოდაო („განა სწორედ ის ენა (ბერძნული) უნდა გავაუქმოთ“... „განა აღმოსავლურელია...“). ასეთ უაზრობას – ენა გავაუქმოთო, აღმოვფხვრათო (მით უმეტეს, მკვდარ ენაზე!) – ცხადია, იაკობი არ იტყოდა!...

საერთოდ, რის შესახებ არის საუბარი იაკობ გოგებაშვილის ამ ოთხგვერიდან წერილში? (რადგან სრულად აქ ვერ მოვიყვანთ, დაინტერესებულ მკი-

თხველს ვთხოვთ, თავად გაეცნოს: რჩეული თხზულებანი, ტ. III, 1990, გვ. 349-353).

1981 წელს თბილისის სასულიერო სასწავლებლის რევიზიას ატარებს ვინმე მირაპოლსკი. თავისი წერილით იაკობ გოგებაშვილი ცდილობს, რევიზორს და იმუამინდელ ხელისუფლებას დაანახოს, რა მდგომარეობაა სასულიერო სასწავლებელში: „ღმერთმა ჰქნას, რომ ბატ. მირაპოლსკი აღმოჩნდეს ჭეშმარიტ მკურნალად იმ სენისა, რომელიც აუძღურებს, შხამავს სიცოცხლეს ჩვენს სასულიერო სასწავლებლებში, აქრობს ყოველს ნაპერწკალსა და ხდის მათ უნაყოფოდ. ღმერთმა ჰქნას, მან განწმინდოს ის ჭაობი, რომელშიაც ფუსფუსებენ დაბალი, ბინძური ინსტიტუტები და გრძნობები, დამამხობელნი ყოველი კეთილ განწყობილებისა და ნაყოფიერი მოქმედებისა“.

ამ ზოგადი შეფასების შემდეგ საუბრობს, რა მნიშვნელობა აქვს ამ რევიზიას; რა უნდა შეიცვალოს, რით და როგორ. კონკრეტულ მაგალითად მოჰყავს მეზობელი ქვეყნის სასულიერო სემინარიების მდგომარეობა: „ქართული საზოგადოება მოელის აწინდელს რევიზიისაგან სასულიერო სასწავლებლების და სემინარიის სრულს რეორგანიზაციასა, გადაკეთებას საზოგადოდ და ქართველთა ენის სრული უფლების აღდგენას, კერძოდ, სასულიერო ახალგაზრდობის აღზრდის სისტემის რადიკალურ შეცვლას მიუცილებელ საჭიროებად ჩასთვლის ყველა, ვინც კი ჩვენი ეკლესიის, ჩვენი სამღვდელოების უნუგეშო, სამწუხარო მდგომარეობას გაიცნობს და ამასთან შეადარებს სომხის ეკლესიის და სამღვდელოების მდგომარეობას“...

ამის შემდეგ ი. გოგებაშვილი გაიხსენებს ჩვენს საეკლესიო ისტორიას, შეადარებს მას უკანასკნელი (XIX) საუკუნის მდგომარეობას და ხატავს „სურათს სომხების ეკლესიისას“; სვამს კითხვას: „რათ მიდის პირუკუღმა ჩვენი სამღვდელოების მისსია, რათ უძღურდება იგი მაშინ, როდესაც სომხების სასულიერო პირნი იჩენენ უფრო და უფრო მეტს სიცოცხლეს და გავლენასა და პირნათლად გამოდიან თავისი მაღალი და წმინდა დანიშნულების წინაშე“.

(მკითხველს ბოდიშს მოვუხდით ამ ვრცელი მსჯელობისათვის, მაგრამ გვინდა დავანახოთ, ასეთ სავალალო დასკვნები საიდან გამოჰყავს ე. ჭელიძეს!).

და აქ აკეთებს იაკობი სწორედ მნიშვნელოვან ზოგად დასკვნას: „სომხებმა შეირჩინეს ამ საუკუნეში თავისი ნაციონალური სასულიერო სასწავლებელნი, ჩვენ კი დავკარგეთ და მათ მაგიერ **დაგვიწერეს ბერძნულ-ლათინურ-სლავიანური სემინარია და სასულიერო სასწავლებელნი, რომელთაც არავითარი კავშირი არა აქვთ ჩვენ ცხოვრებასთან, ჩვენი ხალხის მოთხოვნილებასთან.** სომხური სემინარიები მეტ-ნაკლებით ზედ გამოჭრილნი არიან ხალხის მოთხოვნილებაზედ“.

ამის შემდგომ იაკობი საუბრობს კონკრეტულ განსხვავებაზე სომხურ და ქართულ სემინარიებს შორის:

სომხურ სასწავლებლებში „ყოველი საგანი სომხურ ენაზედ ისწავლება, დედა-ენას, ლიტერატურას საეროს და სასულიეროს და ნაციონალურ ისტორიას უპირველესი ადგილი უჭირავს და მათი შესწავლით სომხების სასულიერო ახალგაზრდობა სულით და გულით ეთვისება თავის ხალხის წარსულსა და აწმყოს, გონებითს და ზნეობითს ძალას ერისას ეწაფება და ჰკრებს ღონეს მომავალის დანიშნულების აღსასრულებლად. რუსული ენა აქ ისწავლება, როგორც ცალკე საგანი, მაგრამ მოწაფეები, გახსნილნი და განვითარებულნი თავის დედა ენაზედ სწავლით, იმდენად კარგად სწავლობენ სახელმწიფო ენასა, რომ გაუჭირვებლად იჭერენ ეგზამენსა და შედიან რუსულ უნივერსიტეტში“...

რა ხდება ქართულ სასწავლებლებში: „აქ თუთიყუშსავით ზეპირობა ყოველი საგნისა რუსულად არამც თუ უფროს კლასებში, არამედ უმცროსებშიც, ძირითად კანონად არის დადებული, რის გამოითაც გონება, გახსნის მაგიერად, მოსწავლეთ ეხშებათ. **დედა-ენა, ლიტერატურა საერო და სასულიერო, ისტორია საერო და საეკლესიო ჩვენი სემინარიის პროგრამიდან სრულიად გამოტოვებული არიან.** სამაგიეროდ, ყოველ გამოუსადეგერს საგანს ერთი უპირველესი ადგილი უჭირავს. **ბერძნულ და ლათინურ ენას, მაგალითად, აქვს 39 გაკვეთილი, მაშინ როდესაც ქართული ენისათვის ექვსს კლასში მიუგდიათ ოთხი საცოდავი გაკვეთილი კვირაში“...**

და ამის საბედისწერო შედეგი არის ის, რომ ქართული სასწავლებლებიდან გამოდიან „სასულიერო პირნი, მოკლებულნი ყოველს გამაცხოვლებელს კავშირს ქართველ ერთან, სრულიად უსარგებლონი და გამოუსადეგარნი მისთვის“. იაკობი არაორაზროვნად წერს: „ჩვენი განზრახვა სხვა არის, ჩვენ გვსურს, დავანახოთ მკითხველს, თუ რა დიდი ნაყოფიერი ძალაა ნაციონალურს ნიადაგზე დამყარება სასწავლებლებისა, რომელთაც ერს უნდა მოუმზადონ სულიერი მოძღვარნი“ და პეტერბურგელ რევიზორს, ვინმე მირაპოლსკის, თავის წინადადებას სთავაზობს, „რა გვარი ცვლილებაა საჭირო, რა გვარი რეორგანიზაცია უნდა მოხდეს ჩვენს სასულიერო სემინარიაში და სასწავლებლებში, რომ მათ მიიღონ ჩვენებური ხასიათი და შეესაბამებოდნენ თავის წმინდა დანიშნულებას“.

ამის შემდგომ იაკობ გოგებაშვილი რეორგანიზაციის (ცვლილების) თავის ვარიანტს სთავაზობს: „სასულიერო სასწავლებლებში **საგნების სწავლება ქართულს ენაზედ** იყოს, რუსული ენა ისწავლებოდეს, როგორც ცალკე სავალდებულო საგანი, **სემინარიაში საგნები ისწავლებოდეს ნახევრობით ქართულზე და ნახევრობით რუსულზე, დაარსდეს ქართული ენის კათედრა,** რომელიც უნდა იპყრობდეს ქართულ გრამმატიკას, ლიტერატურას საეროს და სასულიეროს, საქართველოს გეოგრაფიას და ისტორიას საეროს და საეკლესიოს და **თუ ორივე ძველი ენა არა, ერთი ბერძნული მაინც უნდა იქნას გაუქმებული“.** იმასაც მივა-

პერობთ ყურადღებას, რომ ამ მოსაზრებას იაკობი სთავაზობს არა როგორც თავის პირად შეხედულებას, არამედ საერთო აზრს: „ქართველმა საზოგადოებამ უერნალ-გაზეთების შუამავლობით და თავადაზნაურობის კრების პირით უკვე გამოაცხადა გადაჭრილი პასუხი ამ კითხვისა. ყველას მიუცილებელს საჭიროებათ მიანიათ“ ის, რაც ზემოთ ვთქვით.

ძალიან გარკვევით და ძალიან სადად არის გამოკვეთილი სათქმელი: სასულიერო სასწავლებლებში არ ისწავლება:

ქართული გრამატიკა,

ქართული საერო ლიტერატურა,

ქართული სასულიერო ლიტერატურა,

საქართველოს გეოგრაფია,

საქართველოს ისტორია,

ქართული ეკლესიის ისტორია

და ამ დროს სასწავლო გეგმაში არის ლათინური და ძველი ბერძნული ენები. ერთ-ერთი მათგანის ხარჯზე ქართული საგნები შევიტანოთ!... თუ რატომ აძლევს უპირატესობას ლათინურს, ვურჩევდით ე. ჭელიძეს, გასცნობოდა იმდროინდელი ევროპული სასწავლებლის სასწავლო გეგმებს და მიხედებოდა...

ერთ უმნიშვნელოვანეს დეტალსაც მივაპყრობთ ყურადღებას: ი. გოგებაშვილი ზედმიწევნით იცნობს იმდროინდელი პედაგოგიკის მიღწევებს. ერთდროულად სამი უცხო ენის (ქართული შემთხვევისათვის – რუსულის, ლათინურისა და ძველი ბერძნულის) სწავლება არაა გამართლებული. სხვათაშორის, ასეა ეს დღესაც: საერთაშორისო სტანდარტებით ერთდროულად შეიძლება მოზარდმა ისწავლოს ორი უცხო ენა; თუ არის აუცილებლობა მესამე უცხო ენისა, იგი უნდა ჩაენაცვლოს ერთ-ერთს (პირველს ან მეორეს). ეს იცოდა იაკობ გოგებაშვილმა და, სამწუხაროდ, ამას ე. ჭელიძე მკრეხელობად და მართლმადიდებლობის მტრობად უთვლის მას!...

გაგვიგრძელდა მსჯელობა ამ თემაზე, მაგრამ გვსურდა გვეჩვენებინა: რა არის აზრი იაკობისა და როგორ შეფასებას აძლევს მას ე. ჭელიძე. ფაქტია: ე. ჭელიძე კითხულობს ისე, როგორც მას (ე. ჭელიძეს) სურს და არა ისე, როგორც უწერია იაკობ გოგებაშვილს; და ასე იმიტომ კითხულობს, რომ წინასწარაკვიტებული აზრი მოგვახვიოს თავს.

* * *

ერთ-ერთი ბრალდება ე. ჭელიძისა იაკობ გოგებაშვილის მიმართ ასე ედერს: „ხსენებული მოღვაწე (იგულისხმება იაკობ გოგებაშვილი – ავტ.) ფაქტობრივად უარყოფს საქართველოს ეკლესიის სამოციქულო დაფუძნებულობას, მიიხნევს მას მხოლოდ IV ს-ში წარმოშობილად“ (გვ. 6).

ყურადღება გვინდა გავამახვილოთ ე. ჭელიძის ერთ ტაქტიკურ „მიგნებაზე“: წიგნაკის დასაწყისში განაცხადა: „ეკლესიასთან დაკავშირებით იაკობ გოგებაშვილის მიერ გამოთქმული მყარი თვალსაზრისებიდან გამოიყოფა ხუთი უმთავრესი მომენტი“ (გვ. 6). უაღრესად მკვეთრი, მწვავე ბრალდებების სახე მისცა მათ და მერე „გაშალა“ მსჯელობა. ვინც ამ დასკვნებს ჩაიკითხავს, თუკი ირწმუნებს ე. ჭელიძისას, მერე შეიძლება აღარც წაიკითხოს წიგნაკი – არ ჩათვალოს დროის სარჯვის ღირსად იაკობ გოგებაშვილი! ცალკეულ შემთხვევაში ე. ჭელიძე აღწევს კიდევაც მიზანს, ალბათ... ვინც გადაწყვეტს წაიკითხოს წიგნაკი, წინასწარ მიღებული შთაბეჭდილებით მოუწევს წაკითხვა წიგნაკისა და ესეც ე. ჭელიძის წისქვილზე ასხამს წყალს... მოკლედ, „მძიმე დღეში“ აღმოჩნდება იაკობ გოგებაშვილი ე. ჭელიძის ხელში!... ახლა კონკრეტულად ბრალდების თაობაზე. ე. ჭელიძეს მოჰყავს ი. გოგებაშვილის ციტატები: „ქართულმა ეკლესიამ, რომელიც წარმოიშვა მეოთხე საუკუნის დასაწყისში“... ანდა „აგერ თხუთმეტი საუკუნეა, რაც საქართველომ ქრისტეს სარწმუნოება მიიღო“... და აყალიბებს ბრალდებას: იაკობ გოგებაშვილი „უარყოფს საქართველოს ეკლესიის სამოციქულო დაფუძნებულობას, მიიჩნევს მას მხოლოდ IV საუკუნეში წარმოშობილად“.

ჯერ ერთი, ქართული ისტორიოგრაფია (და არა მხოლოდ ქართული) ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადების თარიღად ჩვეულებრივ IV საუკუნეს მიიჩნევს და ი. გოგებაშვილიც თუ ასე თვლის, ეს არ უნდა იყოს ბრალდების საგანი... მეორეც, ჩვენ ვურჩევდით ე. ჭელიძეს, გაეცნოს ი. გოგებაშვილის წერილს „მკითხველისადმი (ივ. ჯავახიშვილის წერილის გამო)“, რომელიც გამოქვეყნდა გაზეთ „ცნობის ფურცელში“ (1904 წ. №2481, 29/IV). ამ წერილში იაკობ გოგებაშვილი უსაყვედურებს ივანე ჯავახიშვილს იმის გამო, რომ მან (ი. ჯავახიშვილმა) ეჭვი შეიტანა ანდრია მოციქულის საქართველოში ყოფნის შესახებ, თითქოს „ქართული ეკლესია მოკლებულია ღირსებას სამოციქულო ეკლესიისას“ და ყოველივე ეს „ნეტარებით ავსებენ ერთს გვარს პოლიტიკანებს და შხამავენ ყველა ნამდვილს ქართველსა“... (ისე, როგორ სადღეისოდ ჟღერს – „ნეტარებით ავსებენ ერთს გვარ პოლიტიკანებს“!..)

იქნებ ე. ჭელიძე გაეცნოს ამ წერილს და მერე ბოდიში მოუხადოს ქართულ საზოგადოებას იაკობ გოგებაშვილის შეურაცხყოფისათვის...

* * *

ერთ-ერთი ყველაზე მძიმე ბრალდება (ისევ ცილისწამება), რომელიც ე. ჭელიძემ წაუყენა იაკობ გოგებაშვილს, ისაა, რომ „იაკობ გოგებაშვილისათვის უცხოა ერთი წმინდა მართლმადიდებელი ეკლესიის ცნება“ (გვ. 6). ძნელია იმის მისხვედრა, თუ საიდან აკეთებს ამ დასკვნას ე. ჭელიძე; თუ იაკობი აუგად არ

იხსენიებს სხვა რელიგიებს, ეს არ უნდა აძლევდეს ოპონენტს ამგვარი დასკვნის უფლებას. იაკობი **ზნეობრივი პიროვნებაა სხვათაგან განსხვავებით**; მას სწამს, რომ „უეჭველი ეროვნული და რელიგიური მოთმინება, სხვა ეროვნებათა წარმომადგენლებისადმი ჰუმანური დამოკიდებულება დაედო საფუძვლად ქართულ ხასიათს უძველესი დროიდან და მოდგმიდან მოდგმას გადაეცა“... იაკობი მთელი ცხოვრების მანძილზე იყო ჭეშმარიტი აღმსარებელი მართლმადიდებელი ეკლესიისა; სულიერი შვილი გაბრიელ ეპისკოპოსისა; ცნობილი ფაქტია, ეპისკოპოსი გაბრიელი როგორ ზრუნავდა და როგორ იცავდა იაკობს მისთვის უმძიმეს პერიოდში, როგორ უპირისპირდებოდა ეპისკოპოსი გაბრიელი ეგზარქოსს იაკობის გამო და ა. შ. დავიჯეროთ, იაკობის „მოჩვენებითი მართლმადიდებლობა“ ე. ჭეღვიძემ შენიშნა და გაბრიელ ეპისკოპოსმა ვერა?!

ე. ჭეღვიძე ამ (II მთავარ) ბრალდებას ასე აგრძელებს: „საქართველოს ეკლესიას ავტორის (ე. ი. იაკობის) რწმენით, IV ს-იდანვე ირგვლივ შემოსჯარვია მისდამი უაღრესად მტრულად განწყობილი სხვა მართლმადიდებელი ეკლესიები, როგორც მისი ეროვნულობის აღმოფხვრის მოწადინე „უცხო, გარეგანი ძალები“ (გვ. 6). **ისევ გაყალბება ფაქტისა:** თითქოს იაკობ გოგებაშვილი მტრად მოიხსენიებს „ირგვლივ შემოჯარულ“ უკლებლივ ყველა მართლმადიდებელ ეკლესიას. იაკობი საუბრობს მხოლოდ ანტიოქიის ეკლესიის (V ს-ის მდგომარეობით) და რუსული ეკლესიის (XIX ს-ის მდგომარეობით) შესახებ; და საუბრობს ამ ეკლესიათა შესახებ მხოლოდ იმიტომ, რომ მათ ხელყვეს ქართული ეკლესიის ავტონომიურობა. ამ საკითხზე უფრო ვრცელი მსჯელობა იქნება საჭირო.

როცა ამ თემას შეეხება ე. ჭეღვიძე, იმოწმებს იაკობის წერილს „ქართული ეკლესიის ბედის საკითხისათვის (ისტორიული ცნობა)“, რომელიც გამოქვეყნებულია რუსულად 1905 წელს გაზეთ „ვოზროუდენიეში“ (ვიმოწმებთ რჩეულ თხზულებათა III ტომიდან, გვ. 89-95).

იაკობ გოგებაშვილი ქართული ეკლესიის ისტორიაში გამოყოფს სამ პერიოდს: 1. ანტიოქიურს – V საუკუნეში,

2. ნაციონალურს – VI-XVIII საუკუნეებში,

3. რუსულს – XIX საუკუნეში.

ანტიოქიურ პერიოდს იაკობი ასე ახასიათებს: „პირველი – ანტიოქიური პერიოდი გრძელდებოდა წელიწადზე (უნდა იყოს საუკუნეზე – ავტ.) მეტს და ატარებდა წმინდა ბიუროკრატიულ, ჩინოვნიკურ ხასიათს. ქართული ეკლესიის მეთაური ინიშნებოდა გარეგანი ძალის, უცხო ხელისუფლის, ანტიოქიის პატრიარქის მიერ. ინიშნებოდა არა ქართველთაგან, არამედ ბერძენთაგან, რომლებსაც არაფერი აქვთ საერთო ქართულ მრევლთან. ეს გრძელდებოდა V საუკუნემდე“... მერე ვახტანგ გორგასლის ეპოქაში „ქართული ეკლესია ღებულობს ავტონომიას, ხოლო მისი ეპისკოპოსი – კათალიკოსის ტიტულს, მაგრამ ეს იყო ბიუროკ-

რატიული, ჩინოვნიკური ავტონომია, რადგან ანტიოქიის პატრიარქმა დაიტოვა უფლება – თვითონვე შეერჩია და დაენიშნა კათალიკოსი, ხოლო კათალიკოსად მუდამ ბერძენი ინიშნებოდა“... „მკედარ ორგანიზმს წარმოადგენდა ქართული ეკლესია ჩინოვნიკური, ბიუროკრატიული პერიოდის მთელ მანძილზე“.

ე. ჭელიძე ამ წერილის წაკითხვის შემდეგ აკეთებს დასკვნას: „იაკობ გოგებაშვილი გადამწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებს იმ ფაქტს, რომ საქართველოს ეკლესია ამ დროს ანტიოქიის ეკლესიის მეტოქიონს წარმოადგენდა და არის რა ამ მოვლენით გულის სიღრმემდე აღშფოთებული, IV-V სს-ის ეპოქის საქართველოს ეკლესიას უარყოფითი ტერმინებით ახასიათებს, უწოდებს რა მას „ბიუროკრატიულ-ჩინოვნიკურს“ (გვ. 7, ხაზი ე. ჭელიძისაა).

ე. ი. ე. ჭელიძის აზრით, „უკიდურესად უარყოფითი ტერმინებია“ ბიუროკრატიულ-ჩინოვნიკური; და, რაც მთავარია, იაკობი ამ ტერმინებით ახასიათებს საქართველოს ეკლესიას!

ისევ ცილისწამება!

ბიუროკრატიულ-ჩინოვნიკური იაკობის ამ წერილში და სხვაგანაც არის ტერმინი, რომელიც ახასიათებს პერიოდს და არა ქართულ ეკლესიას (ზოგჯერ ამ ტერმინს ენაცვლება ჩინოვნიკურ-უწყებრივი). იაკობის განმარტებით, ბიუროკრატიულ-ჩინოვნიკური არის პერიოდი, როდესაც ქართული ეკლესიის მეთაური ინიშნებოდა გარეგანი ძალის, უცხო ხელისუფლის, ანტიოქიის პატრიარქის მიერ; ინიშნებოდა არა ქართველთაგან, არამედ ბერძენთაგან, რომელთაც არაფერი აქვთ საერთო ქართულ მრევლთან.

ტერმინით ბიუროკრატიულ-ჩინოვნიკური იაკობი ახასიათებს ასევე ავტონომიას; „ვახტანგ გორგასლანის დროს ქართული ეკლესია ღებულობს ავტონომიას, ხოლო მისი ეპისკოპოსი – კათალიკოსის ტიტულს, მაგრამ ეს იყო ბიუროკრატიული, ჩინოვნიკური ავტონომია, რადგან ანტიოქიის პატრიარქმა დაიტოვა უფლება – თვითონვე შეერჩია და დაენიშნა კათალიკოსი, ხოლო კათალიკოსად მუდამ ბერძენი ინიშნებოდა“. XIX საუკუნის მდგომარეობაზე საუბრისას იაკობი წერს: „იწყება ქართული ეკლესიის ახალი ფაზა. მაგრამ როგორი? კიდევ უფრო ბიუროკრატიული, ვიდრე ანტიოქიური. სრულიად საქართველოს პატრიარქ-კათალიკოსს უმორჩილებენ ძალადმმართველ სინოდს, წმინდა ბიუროკრატიულ კოლეგიას, მის წევრებს კი არ ირჩევენ, არამედ ნიშნავენ, აჯილდოებს და სამუშაოდან ითხოვს საერო ბიუროკრატი, რომელსაც სინოდის ობერპროკურორი ეწოდება“. ამ შემთხვევაში ტერმინით ბიუროკრატიული ხასიათდება „ქართული ეკლესიის ახალი ფაზა“.

მივაპყროთ ყურადღება: ტერმინებით ბიუროკრატიული, ჩინოვნიკური ხასიათდება პერიოდი, ფაზა, ავტონომია, მერე კოლეგია და არა საქართველოს ეკლესია, როგორც ამას ე. ჭელიძე ფიქრობს... სხვაგან ე. ჭელიძე წერს, რომ ამ

ტერმინებით იაკობი ანტიოქიის ეკლესიას ახასიათებს: „აი, ეს პიროვნება (წმ. ევსტათი ანტიოქიელი – ავტ.) იწოდება იაკობ გოგებაშვილის მიერ „წმინდა ბიუროკრატიულ-ჩინოვნიკური“ ეკლესიის წარმომადგენლად“.

ისევე სათავისოდ, არასწორად და არაობიექტურად წაკითხული ტექსტი იაკობ გოგებაშვილისა და, რაც მთავარია, შეურაცხმყოფელი კომენტარებით.

ჯერ ერთი, შეიძლება ვიდავოთ იმაზე, რამდენად მართებულად და მარჯვედ არის შერჩეული ეს ტერმინები, მაგრამ იგი რომ არ არის „უკიდურესად უარყოფითი მახასიათებელი“ საქართველოს ეკლესიისა, არ შეიძლება სადავო იყოს; თუნდაც იმ მოსაზრებით, რომ წერილი, რომელშიც იაკობი რუსულ პერიოდს ახასიათებს ამ ტერმინით, რუსულ პრესაში იბეჭდება 1905 წელს. როგორ ფიქრობთ, „უკიდურესად უარყოფითად“ დახასიათება სინოდისა ცენზურისათვის მისაღები იქნებოდა?...

სამწუხარო რეალობის წინაშე დაგვაყენა ე. ჭელიძემ: გვიწევს იმის მტკიცება, რომ ანის ადგილზე ანი წერია და არა პოე...

ჩინოვნიკურ-ბიუროკრატიულის გვერდით იაკობ გოგებაშვილს შემოაქვს ტერმინი **არჩვენობითი / არჩევითი**. ე. ჭელიძისათვის ეს ტერმინიც მიუღებელია და იაკობის პოზიციის სიმცდარის ერთ-ერთი „არგუმენტი“. იგი წერს: „იაკობ გოგებაშვილის კატეგორიული მოთხოვნით, თუ ქართველი ერი ვერ მიაღწევს არჩვენობითობის სისტემის დანერგვას ეკლესიაში (რაც თავისთავად სრული კატაგნოზისია, თუმცა ამ საკითხზე ამჯერად არ ვმსჯელობთ)“... (გვ. 23).

რას გულისხმობს ტერმინი **არჩვენობითობა / არჩევითობა**, როგორ ესმის ამ ტერმინის მნიშვნელობა იაკობ გოგებაშვილს? – მოვუსმინოთ: „მხოლოდ მეექვსე საუკუნეში, მეფე ადარნასეს დროს, ქართულმა ეკლესიამ პირველად შეძლო მოეპოვებინა უფლება იმისა, რომ სათავეში ჰყოლოდა **არჩეული** კათალიკოსი, საქართველოს ნამდვილი შვილი, მხოლოდ ამ მომენტიდან იცვლება **ანტიოქიური პერიოდი ნაციონალურით, ჩინოვნიკურ-უწყებრივი – არჩვენობითით**, და ქართული ეკლესიის სათავეში, ნაცვლად ანტიოქიელი არქიეპისკოპოსებისა, დგებიან **ქართველ ეპისკოპოსთა კრების მიერ მრევლის მონაწილეობით არჩეული ბუნებით ქართველები და ავტონომიური კათალიკოსის ტიტული უკვე წარმოადგენს არა ცარიელ სიტყვას, არამედ რეალურ სინამდვილეს**“ (რჩეული თხზულებანი, III, გვ. 89-90).

იაკობის აზრით, „ნაციონალურ-არჩევითი პერიოდი თავის მხრივ იყოფა ორ ქვეპერიოდად: **ავტონომიური ანუ კათალიკოსური პერიოდი და ავტოკეფალიური ანუ პატრიარქის პერიოდი**. პირველ პერიოდში არჩეული კათალიკოსისათვის საჭირო იყო ანტიოქიის პატრიარქის სანქცია და, გარდა იმისა, ქართულ ეკლესიას უფლება არ ჰქონდა, თვითონ მოემზადებინა მირონი, ვალდებული იყო, იგი მიეღო ანტიოქიიდან, რისთვისაც ყოველწლიურად გარკვეულ თანხებს ხარჯავ-

და. ყოველივე სხვა მხრივ კი საქართველოს კათალიკოსი სრულიად დამოუკიდებელი იყო და ანტიოქიის პატრიარქს არავითარი უფლება არ ჰქონდა, ჩარეულიყო ქართული ეკლესიის მართვაში“ (იქვე, გვ. 91).

იაკობის აზრით, ბ ი უ რ ო კ რ ა ტ ი უ ლ - ჩ ი ნ ო ვ ნ ი კ უ რ (თუ უწყებრივ) პერიოდში ეკლესია მკვდარი ორგანიზმი ა; არჩევნობითობის პერიოდში – ძალითა და ენერგიით სავსე ცოცხალი ორგანიზმი (იქვე).

ისევ ტერმინოლოგიის საკითხი: **შეიძლება ვიდავოთ, რამდენად მარჯვედაა შერჩეული ეს ტერმინები, მაგრამ მოხერხებული თუ მოუხერხებელი ტერმინების შერჩევისათვის ჯერ არავინ დაუსჯიათ...** ამ თვალთ უნდა შევხედოთ აღნიშნულ ტერმინებს და, რაც მთავარია, სწორად დავინახოთ, რა ცნებას აღნიშნავს იაკობ გოგებაშვილი ამ ტერმინებით.

ანტიოქიის პერიოდზე მსჯელობისას იაკობი უკმაყოფილებას გამოხატავს იმის გამო, რომ „ქართული ეკლესიის მეთაური ინიშნებოდა **გარეგანი ძალის, უცხო ხელისუფლის, ანტიოქიის პატრიარქის მიერ**. ინიშნებოდა არა ქართველთაგან, არამედ ბერძენთაგან, რომლებსაც არაფერი აქვთ საერთო ქართულ მრევლთან. ეს გრძელდებოდა V საუკუნემდე“. ედიშერ ჭელიძე იმოწმებს ამ ამონარიდს; დაუმატებს იმასაც, რომ იაკობის აზრით, „პირველი – ანტიოქიური პერიოდი გრძელდებოდა [ას] წელიწადზე მეტს და ატარებდა **წმინდა ბიუროკრატიულ, ჩინოვნიკურ ხასიათს** (ხაზი ე. ჭელიძისა). და აკეთებს უაღრესად „მთამბეჭდავ“ დასკვნას:

„ხსენებულ **„ანტიოქიის პატრიარქში“**, უპირველესად, ცხადია იგულისხმება უდიდესი წმინდანი, საქართველოს ეკლესიის პირველმაკურთხეველი, **წმ. ევსტათი ანტიოქიელი**, რომლის შესახებაც წმ. არსენ იყალთოელი აღნიშნავს“: „... აქ ვრცელი ციტატა მოჰყავს ე. ჭელიძეს და მერე განაგრძობს: „აი, ეს პიროვნება იწოდება იაკობ გოგებაშვილის მიერ **„წმინდა ბიუროკრატიულ-ჩინოვნიკური“** ეკლესიის წარმომადგენლად, **„გარეგანი ძალად“**, **„უცხო ხელისუფლად“** (გვ. 9) (ხაზი ე. ჭელიძისა).

ცოტა ქვევით ე. ჭელიძეს სწორედ ამის გამო ი. გოგებაშვილის წმინდანად კანონიხება მიუღებლად მიაჩნია: **„მართლმადიდებელი ეკლესიის წმინდანი არ შეიძლება აღნიშნული ეკლესიის უდიდეს და უმთავრეს მეტროპოლიათა (ანტიოქიის, კონსტანტინეპოლის) შესახებ საუბრობდეს უკიდურესად შეურაცხყოფელი ტერმინებით“** (გვ. 10), რადგან „მკითხველს ხსენებულ ეკლესიათა მიმართ ექმნება უაღრესად უარყოფითი დამოკიდებულება“ (იქვე).

ჯერ ერთი: რას ნიშნავს **„უკიდურესად შეურაცხყოფელი ტერმინება?“** ე. ჭელიძის მიერ ხაზგასმული **„ბიუროკრატიულ-ჩინოვნიკური“**, **„გარეგანი ძალა“** და **„უცხო ხელისუფალი“** „უკიდურესად შეურაცხყოფელი“ ტერმინებია?

მეორეც: ტერმინი „ბიუროკრატიულ-ჩინოვნიკური“ მიემართება (როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ) მხოლოდ ქართული ეკლესიის ისტორიის ერთსაუკუნოვან პერიოდს და არა ანტიოქიის ეკლესიას, როგორც ამის მოჩვენებას ცდილობს ე. ჭელიძე.

მესამეც: „გარეგანი ძალა“ და „უცხო ხელისუფალი“ არის რეალური ვითარების ამსახველი შესიტყვებები და არა „უკიდურესად შეურაცხყოფელი ტერმინები!“ გარეგანი ძალა არაქართველს გულისხმობს; უცხო ხელისუფალი – ხელისუფლად, მმართველად, წინამძღოლად მოვლენილ სხვა ქვეყნისა და ერის შვილს! არ იყო ასე? ანტიოქიის ეკლესიის პატრიარქის მიერ დანიშნული ქართული ეკლესიის ბერძენი მეთაური ვინ იყო? – რა თქმა უნდა, „გარეგანი ძალა“ და „უცხო ხელისუფალი“.

მეოთხეც: „გარეგანი ძალა“ და „უცხო ხელისუფალი“ მიემართება არა ანტიოქიის პატრიარქს, როგორც ამის მოჩვენებას ცდილობს ე. ჭელიძე, არამედ მის მიერ ქართული ეკლესიის მეთაურად დანიშნულ ბერძენ მღვდელმთავარს!

მეხუთეც: რა შუაშია წმ. ევსტათი ანტიოქიელი და (მაპატიოს უფალმა მისი ამგვარ კონტექსტში მოხსენიება) მისი „უკიდურესად შეურაცხყოფელი ტერმინებით“ დახასიათება?!

ზემოთ ჩვენ პოლიტიკოსთა მიერ ხშირად ხმარებული ტერმინი გავიხსენეთ დ ე მ ა გ ო გ ი ა! ობიექტურ მკითხველს ვთხოვთ, გულდასმით გადახედოს იაკობ გოგებაშვილის მსჯელობას ანტიოქიის პერიოდზე; ყოველივე ამის ე. ჭელიძისეულ „შეფასებას“ და მერე გააკეთოს დასკვნა, რ ა ს ა ხ ე ლ ი უ ნ დ ა დ ა ე რ - ქ ვ ა ს ა მ ა ს...

ისე, ე. ჭელიძეს, ცხადია, არ ესწავლება, რომ „V საუკუნეში ქართული ეკლესია იერარქიულად ანტიოქიის საპატრიარქოზე იყო დამოკიდებული“ (საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესიის ენციკლოპედიური ლექსიკონი, თბილისი, 2007); რომ „ქართულ ეკლესიას უფლება არ ჰქონდა თვითონ მოემზადებინა მირონი“; აღარას ვამბობთ მრავალგზის მოხმობილ ფაქტზე, რომ არ გვეყავდა ქართველი მეთაური ქართული ეკლესიისა და ა. შ. ყოველივე ამის გამო იაკობ გოგებაშვილს რომ გულისწყრომა გამოეხატა, ეს დანაშაულია იაკობ გოგებაშვილისა?

ისიც გავიხსენოთ, **როდის წერს** ამ წერილს (და საერთოდ ამ საკითხებზე) იაკობი და **რა მიზნით:**

იაკობი პროტესტს გამოთქვამს რუსული მმართველობის გამო:

„იწყება ქართული ეკლესიის ა ხ ა ლ ი ფ ა ზ ა. მაგრამ როგორი? კ ი დ ე ვ უ ფ რ ო ბ ი უ რ ო კ რ ა ტ ი უ ლ ი, ვ ი დ რ ე ა ნ ტ ი ო ქ ი უ რ ი. ს რ უ ლ ი ა დ სა ქ ა რ -

თველოს პატრიარქ-კათალიკოსს უმორჩილებენ ძალადმმართველ სინოდს, წმინდა ბიუროკრატიულ კოლეგიას. მის წევრებს კი არ ირჩევენ, არამედ ნიშნავს, აჯილდოებს და სამუშაოდან ითხოვს საერო ბიუროკრატი, რომელსაც სინოდის ობერპროკურორი ეწოდება. მაგრამ დამოკიდებული კათალიკოსიც არახელსაყრელი აღმოჩნდება: იგი ძველი ჩვეულებისამებრ და სინდისისა და მოვალეობის კარნახით, თავისი მრევლის ინტერესებს უფრო ეხმარება, ვიდრე პეტერბურგის სასულიერო ბიუროკრატის, და მას აყენებენ თანამდებობიდან, აუქმებენ საკათალიკოსოს და აწესებენ რუსულ საეგზარქოსოს, რომელიც მთლიანად ემორჩილება წმ. სინოდს... საქართველოს ეგზარქოსად ინიშნება ფეოფილაკტ რუსანოვი, რომელიც აწესებს ქართული ეკლესიის დენაციონალიზაციას: მისი ნაჩქარევი გარუსების, გაუპიროვნების უწესრიგო სისტემას... სიძულვილი ყოველივე ქართულისადმი იქამდე მიდის, რომ ამ სემინარიაში ყველა საგანი ისწავლება მხოლოდდამხოლოდ რუსულ ენაზე“... და ა. შ. (რჩეული თხზულებანი, III, გვ. 94).

სხვაგან წერს: „საქართველოს ეკლესიას უღაიმონეს და რუსული სინოდის კანცალარიად აქციეს“ (რჩეული თხზულებანი, III, გვ. 96); ქართულ ეკლესიას ქართველი უნდა ხელმძღვანელობდეს, რადგან „მწყემსმა თავისი სამწყსოს ენა არამცთუ კარგად უნდა იცოდეს, უნდა დახელოვნებული იყოს მის მარჯვე ხმარებაში, გავარჯიშებული კაფიო მეტყველებაში. მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეუძლიან მას იყოს ჭეშმარიტი მქადაგებელი, მთესველი მაცხოვრის მადლის სწავლისა“ (იქვე, გვ. 346)...

ისიც გავისხენოთ, ზემოდასახელებული წერილი რუსულ პრესაში გამოქვეყნდა 1905 წელს. ნურც ის დაგვავიწყდება, რომ 1886 წელს ეგზარქოსისადმი მიწერილი წერილის გამო დიმიტრი ყიფიანი გადაასახლეს და მერე მოკლეს! და ყოველივე ამას წერს და გაცილებით უფრო მწვავე მოთხოვნებს აყენებს იაკობ გოგებაშვილი ქართული ეკლესიის ინტერესებიდან გამომდინარე!

ეს გმირობა იყო, თავდადებისა და თავგანწირვის ტოლფასი და იაკობ გოგებაშვილს ამის გამო მადლობა უნდა ვუთხრათ და არა ცილისწამებათა ნიაღვარი მიუუშვიროთ, უკუღმა წავიკითხოთ წაღმა ნათქვამი და შევაჩვენოთ...

იაკობ გოგებაშვილი ანტიოქიის პერიოდზე საუბრისას წერს: „ანტიოქიის პატრიარქს საქართველოში ჰქონდა ვრცელი მამულები, რომლებიც სხვადასხვა დროს მას შესწირეს ქართველმა მეფეებმა და დიდებულებმა. ამ მამულებს მართავდა ანტიოქიელი იღუმენი, რომელიც პატრიარქს ყოველწლიურად დიდძალ ფულს უგზავნიდა. ქართველებთან ყოველგვარი მძაფრი შეტაკებისას პატრიარქს ემინოდა ამ მამულების კონფისკაციისა და ეს შიში აიძულებდა მას დაედასტურებინა ქართველი სამღვდელოებისა და ქართველი მრევლის მიერ ჩადენილი

წმინდა რევოლუციური აქტები“ (III, გვ. 92-93). სხვათაშორის ე. ჭელიძე ამ ამონარიდის დამოწმებისასაც უზუსტობას იჩენს – სხვა გვერდებს უთითებს...).

სამწუხაროდ, კვლავ მოგვიწევს ხმარება სიტყვებისა – ც ი ლ ი ს წ ა მ ე ბ ა, შ ე უ რ ა ც ხ ყ ო ფ ა, უ კ უ ლ მ ა წ ა კ ი თ ხ ვ ა ... მოვუსმინოთ ე. ჭელიძის კომენტარს ზემოხსენებულ ამონარიდზე:

„მოტანილი (!) ციტატიდან გამაოგნებელია შემდეგი: იაკობ გოგებაშვილმა, როგორც ვხედავთ, კარგად იცის, რომ მის მიერ ნაგულისხმევ ანტიოქიელ-კონსტანტინეოლელი პატრიარქები აღნიშნული ეპოქისა (VII-IX სს-ისა) არიან მართლმადიდებელი ეკლესიის წმინდანები (პირდაპირ ამბობს მათზე: „წმინდა მამები“), მაგრამ მიუხედავად ამისა, იგი უყოყმანოდ განუკუთნებს მათ სრულ ზნეობრივ დაცემულობას, რადგან უკლებლივ ყველა მათგანი სინამდვილეში თურმე, ზემორე ციტატის კვალობაზე, მხოლოდ ანგარებითი, ვერცხლისმოყვარეობითი ვნებით ყოფილა დამბრმავებული ანუ, რაც იგივეა, ყოფილა ყოველგვარ სიწმინდესა და ზნეობას მოკლებული. შესაბამისად, ავტორისათვის ამ იერარქთა წმინდანობა მართლმადიდებელი ეკლესიის გამონაგონად ჩანს და არა უტყუარ ფაქტად“ (გვ. 11).

ძნელია კაცმა მ შ ვ ი დ ა დ შ ე ხ ე დ ო ა მ ბ რ ა ლ დ ე ბ ა ს, მაგრამ მაინც ვცადოთ:

ჯერ ერთი – „ანგარებითი“, „ვერცხლისმოყვარეობით“, „დაბრმავებული“, „ყოველგვარ სიწმინდესა და ზნეობას მოკლებული“, „გამონაგონი წმინდანობა“ – ე. ჭელიძის სიტყვითშემოქმედებაა და, ცხადია, ამ გამოთქმებს იაკობი არ იხმარდა და არც უხმარია. თუ ცოდვაა ამ გამოთქმებით ანტიოქიისა და კონსტანტინოპოლის საეკლესიო მოღვაწეთა მოხსენიება (და ეს ნამდვილად ასეა!), ეს ცოდვა ე. ჭელიძისაა...

მეორეც – ხომ ფაქტია ის, რომ

- ა) ქართული ეკლესია იერარქიულად ანტიოქიის ეკლესიას ექვემდებარებოდა;
- ბ) ანტიოქიის ეკლესიას საქართველოში ჰქონდა მამულები;
- გ) ამ მამულებს განაგებდა ანტიოქიელი იღუმენი;
- დ) ამ მამულებიდან მიღებული შემოსავალი ეგზავნებოდა ანტიოქიაში პატრიარქს;
- ე) ანტიოქიის პატრიარქი უფროხილდებოდა და იცავდა კონფისკაციისაგან საქართველოში მათ კუთვნილებაში არსებულ მამულებს?...

თუ იაკობ გოგებაშვილი ამას წერს, რა არის აქ „გამაოგნებელი“ და (ღმერთო გვაპატიე გამეორების მცდელობაც კი...) ე. ჭელიძისეული ტერმინებით შესაფასებელი?

განა ეკლესია და საეკლესიო მოღვაწენი დღეს არ იცავენ და არ უფროთხილდებიან საეკლესიო ქონებას? განა არ იღებენ შემოსავალს ამ მამულებიდან და არ განკარგავენ მას? ესაა ის, რასაც ი. გოგებაშვილი „ეკონომიკურ მატერიალიზმს“ უწოდებს და რა არის აქ დასაძრახი და „გამაოგნებელი“?

ე. ჭელიძე წერს: „ასეთი უ მ ძ ი მ ე ს ი ბ რ ა ლ დ ე ბ ა ნ ი ხ ს ე ნ ე ბ უ ლ მოღაწეთა მიმართ, გასაგებია, ვ რ ც ე ლ დ ე ბ ა ზ ო გ ა დ ა დ მ ა რ თ ლ მ ა დ ი დ ე ბ ე ლ ე კ ლ ე ს ი ა ზ ე“ (გვ. 12). კი, ვრცელდება ზოგადად მართლმადიდებელ ეკლესიაზე, მაგრამ არის კი ეს ბრალდება? თუ ეს რეალობის ასახვაა? ჩვენ დარწმუნებული ვართ, ე. ჭელიძემ ძალიან კარგად იცის, რასაც ამბობს იაკობი, მაგრამ მას (ე. ჭელიძეს) ასე სჭირდება(!) და აკეთებს მისეულ დასკვნებს...

* * *

კიდევ ერთი მძიმე ბრალდება იაკობ გოგებაშვილის მისამართით: ე. ჭელიძე წერს – „ავტორს (ე. ი. იაკობ გოგებაშვილს – ავტ.) სწამს, აგრეთვე, **სხვადასხვა აღმსარებლობათა სრული განურჩევლობა**. მისთვის, კერძოდ, სომხური მონოფიზიტური სარწმუნოებაც „მაღალი“ და „წმინდაა“.

ე. ჭელიძე ფიქრობს, მე ვიტყვი და მსმენელი, ცხადია, დამიჯერებს, ირწმუნებს, რასაც ვამბობო... რატომ ფიქრობს ასე, ძნელი სათქმელია (არ გვინდა ვიხმართ ტერმინები – თვითდაჯერება, თვითდარწმუნებულობა, ამბიცია, ამპარტავნება... მკითხველმა თავად გამოძებნოს შესაფერისი ეპითეტი)... მაგრამ ვერ დაეუჯერებ და, აი, რატომ:

ჯერ ერთი: იაკობ გოგებაშვილი დაიბადა და გაიზარდა მართლმადიდებელთა ოჯახში; მან პირველი მოწაფის წოდებით დაასრულა თბილისის სასულიერო სემინარია; იგი იყო წარმატებული სტუდენტი კიევის სასულიერო აკადემიისა; იგი იყო სულიერი შვილი გაბრიელ ეპისკოპოსისა; იგი სასულიერო წოდების საოლქო ყრილობამ აირჩია სასულიერო სასწავლებლის ზედამხედველად; იგი იყო ავტორი „ბიბლიური ისტორიისა“ და სხვა და სხვა... და ეს კაცი თურმე, ე. ჭელიძის აზრით, იჩენს „სხვადასხვა აღმსარებლობათა სრულ განურჩევლობას“... მძიმე ცოდვას ჩადის ცილისმწამებელი...

მეორეც: არაერთი ამონარიდი მოვიყვანეთ მართლმადიდებლური სარწმუნოებისადმი იაკობ გოგებაშვილის დამოკიდებულებისა. და ჩვენ მიერ მოყვანილი მაგალითები წვეთია ზღვაში ამ თემაზე. ე. ჭელიძის ამ ბრალდებაზე იაკობის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის მცოდნე გაიცინებს, მაგრამ გვაქვს სასაცილოდ საქმე ასეთი ბრალმდებლის შემყურეს? მით უმეტეს, თუ ამ ბრალმდებელს აქვს

ამბიცია ყველაფრისმცოდნისა... და იმისი, რომ უსიტყვოდ უნდა ირწმუნონ მისი...

მესამეც: მეზობელი სომხების მაგალითი იაკობ გოგებაშვილს არაერთგზის მოჰყავს: სომხური ენისადმი სომეხთა დამოკიდებულება; სომხური სარწმუნოებისადმი სომხური მრევლის დამოკიდებულება; სომხური ეკლესიის იმდროინდელი მდგომარეობა; სომეხი ერის დამოკიდებულება განათლებისადმი (სასულიერო თუ საერო); სომეხი ერის დამოკიდებულება სომხეთის ისტორიისადმი (საერო თუ საეკლესიო) და სხვა, **იაკობს მიაჩნია სამაგალითოდ** და სწორედ ამისადმი მიაპყრობს ქართველი მკითხველის ყურადღებას. სომხური მონოფიზიტური სარწმუნოებისადმი ეპითეტები „წმინდა“, „მაღალი“ არის არა იაკობ გოგებაშვილის რწმენის გამოვლენა (როგორც ეს მიაჩნია ე. ჭელიძეს), არამედ იაკობის აზრით, ეს სომეხი სასულიერო პირებისა და სომეხი მრევლის დამოკიდებულების გამოვლენაა საკუთარი რელიგიისადმი.

აი, რამდენიმე ამონარიდი, რომელიც ე. ჭელიძის ამ თავისი „უტყუარი მიგნების“ საბუთად მოჰყავს და თავად მკითხველმა განსაჯოს:

„აქვე ჩვენს გვერდით, ჩვენს მეზობლად არსებობს მეორე ადგილობრივი ეკლესია, **ეკლესია სომეხთა**. მას პატრონობს ღვიძლი მამა, **არჩეული სომხის ხალხის მიერ** და ნახეთ, რა სწრაფად, რა ადვილად მიანიჭა მან თავისს სამწყსოს **ის საუნჯე**, რისთვისაც ამაოდ იბძვიან ღვემდის საქართველოს შვილნი (იგულისხმება ეპისკოპოსთა არჩევა ხალხის მიერ, ე. ჭ.)... **აი, ღირსეული და მისაბაძი საქციელი**“ (ხაზი ყველგან ე. ჭელიძისაა)...

„ამ გზასვე (განათლების, ე. ჭ.) ადგანან **ჩვენი იღბლიანი** და მარჯვე მეზობლები – სომხები. კაი ხანია მათ გახსნეს საკუთარი აკადემია ენშიაძინში, საიდანაც **განათლებულნი ღვთისმეტყველნი** ყოველ წელს ოცობით გამოდიან და ხდებიან **ნამდვილნი მწყემსნი თავის ერისა**“.

„**სრულიად სხვა სურათს წარმოგვიდგენს სომხების ეკლესია, მათი სამღვდელოება**. საეკლესიო კათედრიდან ხშირად მოისმის **მაღალი სწავლა სახარებისა**... განვითარებულნი პირნი ჰფენენ ცოდნასა და სწავლასა სამღვდელოებაში და ერში“. **„სომხების სასულიერო პირნი** იჩენენ უფრო და უფრო მეტს სიცოცხლეს და გავლენასა, და **პირნათლად გამოდიან თავისი მაღალი და წმინდა დანიშნულების წინაშე**“.

ობიექტური მკითხველისათვის კომენტარი აღარაა საჭირო. მივაქცევთ ყურადღებას მხოლოდ ბოლო ამონარიდში სიტყვებს **მაღალი და წმინდა**, რომელიც ე. ჭელიძეს მიაჩნია იაკობის მიერ სომხური სარწმუნოების მიმართ გამოყენებულ ეპითეტებად (იაკობის რწმენად!) და კიდევ, მივაპყრობთ ყურადღებას, რა გამოთქმები ჩათვალა ხაზგასმის ღირსად ე. ჭელიძემ – ე. ი. რა არის „საბრალდებო გამოთქმები“, „საბრალდებო სიტყვები!“

ასე რომ, ეს მორიგი ბრალდებაც ე. ჭელიძის იაკობ გოგებაშვილის მიმართ ბინძური ცილის წამებაა.

* * *

ზემოთ ვთქვით, ე. ჭელიძე ი. გოგებაშვილის ტექსტს კითხულობს ისე, როგორც მას (ე. ჭელიძეს) სურს, როგორც მას (ე. ჭელიძეს) სჭირდება.

კიდევ ერთი მაგალითი ამისა:

ე. ჭელიძე იაკობ გოგებაშვილის შესახებ წერს: „უპირობოდ იმ დასკნამდე მივდივართ, რომ წმინდა წერილის არქონასთან ერთად არც ნამდვილი ქრისტიანობა ჰქონია ოდესმე ქართველ ერს,“ იაკობის აზრით!... ამის დასტურად ე. ჭელიძეს მოჰყავს იაკობის „სრულიად მკაფიო და მიუკიბავ-მოუკიბავი (!) დებულებები: „ხშირად ჩვენში აღორძინებული გარეგანი ქრისტიანობა, აშენებული აურაცხელი ეკლესიები და მონასტრები, უდაბნოები სავსე ყოფილან მრავალი ბერებითა, რომელთაც მთელი თავისი სიცოცხლე უტარებიათ ღოცვასა და ვედრებაში, მაგრამ მაშინაც კი მეტ-ნაკლებობით ზუსტი ყოფილა ჩვენში ის მაღალი, ზნეობრივი სწავლა, რომელიც შეადგენს ქრისტიანობის შუა გულს“.

თავი რომ დავანებოთ აგდებულ დამოკიდებულებას, – „მიუკიბავ მოუკიბავი“ იაკობის შესახებ რომ ამბობს, ე. ჭელიძის „მთავარი პრობლემა“ სხვა არის... მართალია, კი გვაფრთხილებს ე. ჭელიძე, „ზემორე სიტყვებს, როგორც იტყვიან, კომენტარი არ სჭირდებაო“, მაგრამ მაინც შევბედავთ (ე. ჭელიძეს) კომენტარს. აქ კი კიდევ ერთი ამონარიდი მოჰყავს იაკობის დასახელებული წერილიდან: „ის სპეტაკი იდეალი, რომელიც მაცხოვარმა გამოხატა შემდეგს სიტყვებში: „იყავით სრულნი, ვითარცა მამა თქვენი ზეციერი“, „წინედ ნაკლებად ყოფილა ჩვენთვის ცხოვრების გზის მაჩვენებელი. მნათობად და ეხლა ხომ, დროსა გახრწნილობასა ჩვენისასა, სრულიად მივიწყებული გვაქვს“...

ამ ამონარიდთა საფუძველზე ე. ჭელიძე დაასკვნის, რომ იაკობის აზრით, „არც ნამდვილი ქრისტიანობა ჰქონია ოდესმე ქართველ ერს“.

ე. ჭელიძეს ყურადღებას მივაქცევინებთ პირველ ამონარიდში გამოთქმებზე „ხშირად ჩვენში“, „მეტ-ნაკლებობით სუსტი ყოფილა“ და მეორე ამონარიდში გამოთქმაზე „წინედ ნაკლებად ყოფილა ჩვენთვის“. ერთ ამონარიდში ასეთი ფრაზაცაა „შინაგანს ქრისტიანობას იგი აქამომდე თითქმის მოკლებულია“. არ შევკადრებთ, მას (ე. ჭელიძეს) განუმარტოთ მნიშვნელობა სიტყვებისა „ხშირად“, „მეტ-ნაკლებობით“, „ნაკლებად“ და „თითქმის“... არცერთი მათგანი არ ნიშნავს – ყოველთვის, ყველა, ოდესმე...

ამტკიცებს ვინმე, რომ მას შემდეგ, რაც ქრისტიანობა მივიღეთ, ვისაც ეკლესია აუშენებია და ვინც ეკლესიაში შესულა სალოცავად, ვისაც გარეგნულად ქრისტიანობა გამოუხატავს, შინაგანად ყველა ჭეშმარიტი ქრისტიანი იყო

და არის? ამტკიცებს ვინმე, რომ ჩვენში ყოველთვის ძლიერი იყო „ის მაღალი ზნეობრივი სწავლა, რომელიც შეადგენს ქრისტიანობის შუა გულსა?“ სწორედ ამას ამბობს იაკობ გოგებაშვილი. მას განსაკუთრებით XIX საუკუნის მდგომარეობა აფიქრებს – „დრო გახრწნილებისა ჩვენისა“... ხოლო თუ რა იგულისხმება ამაში, ამის თაობაზე ზოგი ვთქვით და ზოგსაც ვიტყვით ქვემოთ. ის, რაც ახლა ითქვა, ნიშნავს კი იმას, რომ „ქართველი ერი შინაგანი ქრისტიანობის ანუ ცხონების მიღმა დარჩენილა მთელი თხუთმეტი საუკუნის მანძილზე“, როგორც ესმის იაკობის მსჯელობა ე. ჭელიძეს? რა თქმა უნდა, არა! უბრალოდ, ეს ე. ჭელიძეს სურს, უკუღმა იქნეს გაგებულ იწადმა ნათქვამი იაკობისა.

უკუღმა გაგებული კი ასეთ სახეს იღებს: „ქართველი ერისთვის, მთელი მისი ისტორიის მანძილზე, იაკობ გოგებაშვილის ურყევი აზრით, ქრისტიანობა მხოლოდ გარეგან აღმსარებლობად დარჩენილა, ოდნავადაც ვერ შეუღწევია მის სულში, ქართველებს არასოდეს ჰქონიათ წმინდა წერილი“ (გვ. 6)...

სწორედ რომ უკუღმა აზროვნების ქრესტომათიულ მაგალითად შეიძლება მივიჩნიოთ ეს დასკვნა (სხვებიც, რა თქმა უნდა!)...

მკრეხელობაა ისიც, ილია ჭავჭავაძის დაპირისპირება რომ მოისურვა ე. ჭელიძემ იაკობ გოგებაშვილთან: „ახლა, საპირისპიროდ, მოვუსმინოთ დიდ ილიას“. ჯერ ერთი, ღვთისმეტყველი კაცი ქრისტიანულ პრობლემატიკაზე საუბრისას ილია ჭავჭავაძეს წმინდა ილია მართლად რომ არ მოიხსენიებს ესეც დამაფიქრებელი და ნიშანდობლივია მისთვის (ე. ჭელიძისათვის)... ი. ჭავჭავაძის ცნობილ მსჯელობას შეგვახსენებს „საპირისპიროდ“: „ქრისტე-ღმერთი ჯვარს ეცვა ჩვენთვის და ჩვენც ჯვარს ვეცვით ქრისტესათვის. ამ პატარა საქართველოს გადაუღვლეეთ მკერდი და ამ მკერდზედ, როგორც კლდეზედ, დავუდგით ქრისტიანობას საყდარი“... ცნობილი მსჯელობაა.

ე. ჭელიძეს იქნებ იაკობ გოგებაშვილის სხვა ნაშრომებშიც ჩაეხედა არა „საპირისპიროდ“, არამედ იმის შესაცნობად, რომ იაკობი ჭეშმარიტი ქრისტიანი იყო და, რა თქმა უნდა, ძალიან ზუსტად ესმის როლი და მნიშვნელობა ჩვენი ეკლესიისა, ამიტომ იაკობი კი არ „დაეპირისპირებინა“, არამედ ილია მართლის გვერდით დაეყენებინა: „ბურჯი ერის წარმატებისა არის ეკლესია. წინად ჩვენი ეკლესია სასიკადულოდ აღსრულებდა თავის მაღალს დანიშუნელებსა. მან ჩვენს ერში დანერგა ძლიერი სარწმუნოებრივი გრძნობა, მოჰფინა ველები და მთანი მდიდარი ტაძრებით და მონასტრებითა, შეჰქმნა სასულიერო ლიტერატურა; შეაერთა ქართველებში ერთად მაცხოვრის და მამულის მხურვალე სიყვარული და თვით კავკასიონის მთებიც-კი გახადა ასპარეზად სახარების ძლევაგამოსილი ქადაგებისა. თუ საქართველომ მთელის თხუთმეტის საუკუნის განმავლობაში გაუძლო აუარებელს და მძლავრს მტრებს და კავკასიაში დიდი ადგილი დააჭერი-

ნა მართლ-მადიდებელს ქრისტიანობას, ამისათვის უაღრესად უნდა ვმადლობდეთ ქართულს ეკლესიასა“ (რჩეული თხზულებანი, ტ. II. 1990, გვ. 216). ანდა იქვე: „ეკლესია და სკოლა არის სათავე ხალხის ზნეობისა, ეთიკისა, ხოლო თვითონ ეთიკა, სპეციაკი ზნე საძირკველია ხალხის არსებობისა, სიმტკიცისა, კეთილდღეობისა, წარმატებისა“ და სხვა ამდაგვარი.

ე. ჭელიძე კი „იმ დასკვნამდე მიდის“, რომ იაკობის აზრით „არც ნამდვილი ქრისტიანობა ჰქონია ოდესმე ქართველ ერს!“ რას ვიზამთ... ისე კი ვურჩევდით ამ დასკვნის ავტორს, გულდასმით ჩაეკითხა ჩვენ მიერ აქვე მოყვანილი ამონარიდი, **ზნეობასა და ეთიკაზე** რომ არის საუბარი...

* * *

ძალიან ეწუხვართ, რომ მევეთრი ეპითეტების გამოყენება გვიწევს, მაგრამ თავისი არაობიექტური და მიკერძოებული მსჯელობით ე. ჭელიძე გვაიძულებს, ამგვარად დავიცვათ უსამართლოდ შეურაცხყოფილი იაკობ გოგებაშვილი (ისე კი, ბოდიშს ვუხდით დიდ აიკობს, რომ ჩვენი დაცვა დასჭირდა და მოგვიტევის...).

ბინძური ცილისწამების მაგალითია ბრალდება იმის შესახებ, რომ იაკობ გოგებაშვილი ქართველ ერს ველურ ტომად აცხადებს, რომელსაც რეალურად არასოდეს ჰქონია წმინდა წერილი: „**არავის აქვს უფლება** (ყოველ შემთხვევაში, ჩვენ ამ მხრივ ურყევი დარწმუნებულება გვაქვს) უკიდურესობამდე გაამკვეთროს არსებული ხარვეზები და **ქართველი ერი იმგვარ ველურ ტომად გამოაცხადოს, რომელსაც რეალურად თურმე არასოდეს ჰქონია წმინდა წერილი**“... „უპირობოდ იმ დასკვნამდე მივდივართ, რომ წმინდა წერილის არქონასთან ერთად **არც ნამდვილი ქრისტიანობა ჰქონია ოდესმე ქართველ ერს**“ (გვ. 20; ხაზი ე. ჭელიძისა).

არ ვიცით, სამართლებრივად რამდენად არის შესაძლებელი, მაგრამ პიროვნების (იაკობ გოგებაშვილის) ღირსებისა და პატივის ასეთი უსაფუძვლო და დაუნდობელი შეურაცხოფისათვის ადამიანმა პასუხი უნდა აგოს ღვთისა და ერის წინაშე!

რა ხდება! რის საფუძველზე აკეთებს ე. ჭელიძე, რბილად რომ ვთქვათ, ასეთ მკაცრ, მომაკვდინებელ დასკვნებს?

წერილში „მთავარი საჭიროებანი სასულიერო წოდებისა“ (რჩეული თხზულებანი, ტ. III, 1990, გვ. 342-348) იაკობ გოგებაშვილი საუბრობს „ბიბლიის“ გამოცემის თაობაზე (მკითხველს ვთხოვთ, ამ წერილსაც გაეცნოს სრულად):

„თბილისში გოლოვინის პროსპექტზედ, ფონტის სადგურის მახლობლად არის ერთი მაღაზია წიგნებისა, დაარსებული ბრიტანიის „დაბადების“ საზოგადოებისაგან. ამ საზოგადოებას ერთადერთ მიზნად აქვს ყოველს ენაზედ ბეჭდოს გასაგები ენით დაბადება და ჰვინოს მთელის დედა-მიწის ზურგზედ“. მი-

ზანი კეთილშობილურად მიაჩნია იაკობს, მაგრამ: „მთელი საწყობი სავსეა მწკრივ-რიგად დაწყობილი წიგნებით, ღამაზათ დაკაზმულით. აი პირველი მწკრივი, იგი იპყრობს დაბადებას **რუსულს** ენაზედ. აი მეორე მწკრივი. იგი შემდგარია დაბადებიდან **სომხურს** ენაზედ. აი აგერ მესამე მწკრივი, აქ ალაგია დაბადება **არაბულს** ენაზედ. თქვენ აქ ნახავთ დაბადებას **ფრანციულს, ნემეცურს, სპარსულს, ოსმალურს** და სხვა ენებზედ. **სომხურს** ენაზედ თუ მოიკითხავთ სახარებას, გკითხავენ: რომელს სომხურზედ გნებავთ, ძველზედ **არარატულზედ** თუ **კონსტანტინოპოლურზედ?** და რომელზედაც გინდათ იმ ენაზედ მოგართმევენ... მხოლოდ ერთი ენის ჭაჭანება არ არის აქა. რომლისა? სწორედ იმ ენისა, რომლის დედა-ქალაქი იყო, არის და, იმედია, იქნება თბილისი. დიახ, დაბადება მხოლოდ ქართულ ენაზედ არ მოიპოვება საწყობში არც ძველზე და არც ახალზედ“. თურმე ბრიტანეთის საზოგადოებას მთარგმნელი ვერ უპოვია და „ეს არის მიზეზი, რომ აქამდე **ჩვენი ენა მოკლებულია დაბადებას, წყაროს ქრისტიანობისას**“. საუბარია „ქართულს გასაგებ ენაზედ“ თარგმნილ დაბადებაზე (ანუ ახალ ქართულ თარგმანზე).

იაკობ გოგებაშვილის გულისტკივილი ჭეშმარიტი ქართველისა და ჭეშმარიტი ქრისტიანის გულისტკივილია.

ამის შემდგომ წერილში იაკობი განიხილავს თ ბ ი ლ ი ს შ ი 1884 წელს გამოცემული „დაბადების“ ძველ ქართულ თარგმანს: „ამ ათის წლის წინად დაბეჭდილი დაბადება სათვალავში არ ჩაითვლება. პირველად იგი არის იმისთანა ენით ნათარგმნი, რომ არც თუ ეხლა აღარავის ესმის, ვგონებ იმ ძველ დროშიაც არავის ესმოდა, როდესაც ეს დაბადება გადმოითარგმნა; მეორედ, უცხო ენაზედ კი დაბადება ისეა ნათარგმნი, რომ ყოველს წიგნის მცოდნეს შეუძლიან მისი გაგება, მთარგმნელს სრული გაგება დედნისა არა ჰქონია და ბევრს ადგილას ჩვენი დაბადების აზრი ეწინააღმდეგება ნამდვილს აზრსა; მესამედ, დაბეჭდვის დროს ზოგი ადგილი გამოშვებულია, მრავალი სიტყვა გადასხვაფერებული, დამახინჯებული და საზოგადოდ ისე დაუდევრად არის დაბეჭდილი, რომ სიმრავლეს კორექტურულის შეცდომებისა საშინელს ბრაზზედ მოჰყავს ყოველი ქართველი, რომელსაც კი უკითხნია ეს დაბადება; მეოთხედ, ფასი დიდი ადევს, სახელდობრ ექვსი მანეთი, მაშინ, როდესაც უცხო ენაზედ დაბადება იყიდება ერთ-ორ მანეთად; მესუთედ, უცხო ენაზედ დაბადება იბეჭდება წვრილი, გარკვეული კორპუსით, წიგნი გამოდის მორჩილი ტანისა და ადამიანს შეუძლიან ჯიბეშიც კი ატაროს მთელი დაბადება; ჩვენი დაბადების დაბეჭდვის დროს კი ყოველი ღონისძიება უხმარიათ, რომ წიგნი გამოსულიყო დიდი, ფარდალადად დაუბეჭდიათ უშველებელი ასოებითა, წიგნს ერთი სამად და ოთხად უმატნია, სასიხარულოდ სტამბისა და კორექტო-

რისა და ისეთი ტლანქი სახე მიუღია, რომ ურმით თუ ატარებთ, თორემ სხვაფრივ არ შეიძლება. ამისთანა დაბადების ქონა უდრის არქონასა“.

მოკლედ: იაკობი აკრიტიკებს დაბადების 1884 წლის გამოცემას, ზედმიწევნით ასაბუთებს თავის აზრს და აკეთებს დასკვნას, „ამისთანა დაბადების ქონა უდრის არქონას“.

ე. ჭელიძე ახდენს სრულიად გაუმართლებელ დანაწევრებას ი. გოგებაშვილის ტექსტისას (იხ. გვ. 17) და ამის საფუძველზე დაასკვნის, რომ იაკობი „მეისევე ახდენს ამ ფაქტის განზოგადებას საკუთრივ წმინდა წერილის ქართული თარგმანისადმიო“. ასევე: იაკობ გოგებაშვილის დასკვნას კონკრეტული გამოცემის მიმართ („ამისთანა დაბადების ქონა უდრის არქონას“) ე. ჭელიძე განაზოგადებს ბიბლიის ქართულ თარგმანებზე და „ასწავლის“ ი. გოგებაშვილსა და გემოდვრავს ჩვენ, რომ „ბიბლიის წიგნთა ქართულენოვანი რედაქციები ესაა ჩვენი ერის აუწონავი და დაუღვენელი საუნჯე“ (გვ. 18) და გმობს იაკობ გოგებაშვილს „მცდარი“, „მიუღებელი“ აზრებისათვის: „ასე რომ ფაქტობრივადაც და მეცნიერულ-თეოლოგიური ასპექტითაც სრულიად მცდარია აზრი ქართულენოვანი ბიბლიის იმ ზომამდე უვარგისობის შესახებ, რომ თითქოს მისი ქონა და არქონა ერთიდაიგივე იყოს“ (გვ. 19)... და ქართველ ერს იცავს (!) იაკობ გოგებაშვილისაგან: „არავის აქვს უფლება... ქართველი ერი იმგვარ ველურ ტომად გამოაცხადოს, რმელსაც რეალურად თურმე არასოდეს ჰქონია წმინდა წერილი“ (გვ. 20).

და ამას ამბობს იმ კაცის მიმართ, ვინც ჭეშმარიტი მართლმადიდებლისა და ქართველის – სიმონ გოგებაშვილის – ოჯახში გაიზარდა; ვინც სულიერი შვილი იყო გაბრიელ ეპისკოპოსისა; ვინც შეადგინა „ბიბლიური ისტორია“ ყმაწვილთათვის; ვინც შექმნა „დედაენა“ და „ბუნების კარი“ და სხვა და სხვა...

ე. ჭელიძეს ერთი მიზანი ამოძრავებს: რაც შეიძლება მეტი ცილი დასწავმოს იაკობ გოგებაშვილს, მეტად შეურაცხყოს მისი ღირსება და ამისათვის არ ერიდება ასეთ უკადრის ქმედებებსაც კი...

* * *

ყველაზე დიდი ბრალდება, რომელიც ე. ჭელიძემ იაკობ გოგებაშვილს წაუყენა, ისაა, რომ იაკობ გოგებაშვილი მართლმადიდებლობას მიიჩნევს ქართველთა დამაბრკოლებლად; მართლმადიდებლობა „შავი ჭირიაო“!... (გვ. 22 და შემდეგ).

უმიძიესი ბრალდებაა და თუ ეს ასეა, მაშინ ტყუილად დაგვიხარჯავს ამდენი დრო... მაგრამ ასეა კი? აქაც ხომ არ აჭარბებს (რბილად რომ ვთქვათ) ე. ჭელიძე? მრუდ სარკეში ხომ არ გვახედებს?

მოდით ჯერ მოვისმინოთ ე. ჭელიძის „ბრალდებანი“:

„ავტორის (იგულისხმება იაკობ გოგებაშვილი – ავტ.) დაბეჯითებითი თქმით, სწორედ მართლმადიდებლობაა მთავარი დამაბრკოლებელი და ხელისშემშლელი ძალა ზემორე „დიადი“ მიზნის მიღწევის საქმეში, დიას, მართლმადიდებლობა, რომელიც ხაზგასმით ამბობს ავტორი (იგულისხმება იაკობ გოგებაშვილი – ავტ.) „შავ ჭირად ევლინება ქართველებს“ (გვ. 13).

იაკობის აზრით, „მართლმადიდებლობა ყოფილა ის კოშმარი, „რომელიც სწორედ შავ-ჭირად ევლინება მას (ქართველ ერს, ე. ჭ.) და უშლის მოიპოვოს სრული თავისუფლება სინდისისა“ (გვ. 23).

ე. ჭელიძის აზრით, იაკობ გოგებაშვილის წმინდანად კანონიზება კი არ უნდა მოხდეს, იგი ანათემას უნდა გადაეცეს: „რა უფლება გვაქვს (მართლმადიდებელი ეკლესიის მსჯავრს რომ თავი დავანებოთ, რომლის მიხედვითაც **ზემორე აზრი უპირობოდ ანათემას ექვემდებარება**), შეურაცხვეით **ხსენებული საერო მოღვაწის სული და ძალად შეურაცხოთ იმ ეკლესიის წმინდანად, რომელსაც, როგორც ვნახეთ, ქართველი ერის „შავ-ჭირად“ აღიარებს იგი“** (გვ. 24) (ხაზი ამჯერად ჩვენია – ავტ.).

„მართლმადიდებლური დოგმატის სრული უარყოფის ტოლფასია ამქვეყნიურში, კაცობრივი ბრძოლა-მოქმედებანი იმ პიროვნების მართლმადიდებელ წმინდანად კანონიზებისათვის, რომელიც თვით ამ მართლმადიდებლობას „შავ-ჭირად“ აღიარებს“ (გვ. 24).

„და ბოლოს, რაღა ვთქვათ ზემოგანხილულ შემთხვევაზე, როდესაც მოღვაწე, სრულიად არაორაზროვნად, „შავ-ჭირად“ აცხადებს მართლმადიდებლობას, მავანნი კი დაგვიკიჟინებენ, „ნუ შეჰბედავ“, მართლმადიდებელ წმინდანად არის შესარაცხიო“ (გვ. 30)...

კიდევ ერთხელ ვთხოვთ მკითხველს, მოთმინება იქონიოს და ობიექტური განსჯისთვის გაეცნოს იაკობ გოგებაშვილის წერილს „დღევანდელი მომენტი ქართველთა და სომეხთა ეკლესიისა (წერილი რედაქციისადმი)“, რომელიც გამოქვეყნდა 1906 წელს გაზეთ „შრომაში“, გადმოიბეჭდა იაკობ გოგებაშვილის ათტომეულის IV ტომში (1955 წ. გვ. 159-161) და ხუთტომეულის III ტომში (1990 წ. გვ. 111-114); ჩვენ ამ უკანასკნელი გამოცემიდან ვიმოწმებთ. დიას, მკითხველს ვთხოვთ, გაეცნოს და მერე თავად ისჯელოს, ვინ იმსახურებს ანათემას – ამ წერილის ავტორი (ი. გოგებაშვილი), როგორც ეს სურს და ფიქრობს ე. ჭელიძე, თუ მისი ცილისმწამებელი. აქ ორი კითხვაა მთავარი:

1. გამოთქმა „შავი ჭირი“ რას გულისხმობს; რა მნიშვნელობით გამოიყენებს მას იაკობი და
2. რას მიემართება ეს გამოთქმა; რის შეფასებას ახდენს ამ გამოთქმით იაკობი.

დავიწყით იმით, რომ იაკობ გოგებაშვილი თავდადებით იბრძვის ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიისათვის. აქ კიდევ ერთხელ მოიყვანს მეზობელი სომხური ეკლესიის მაგალითს:

„რა განუზომელი განსხვავებაა ორს საეკლესიო წესწესობილებაში, ბიუროკრატიულსა და ავტონომიურში, ამის ბრწყინვალე მაგალითს წარმოადგენს დღევანდელი მომენტი ქართულის და სომხურის ეკლესიისაო“, – წერს იგი და განმარტავს ქართული ეკლესიის მდგომარეობას: „წელიწადზე მეტია, რაც საქართველოს სამღვდელეობა და სამწყსო იბრძვის მოიპოვოს თვითმმართველობის უფლება სარწმუნოების სფეროში, ადადგინოს საარჩევნო წესი, განახორციელოს ის თავისუფლება სინდისისა, რომელიც არსებობს ყველა დაწინაურებულს ქვეყანაში და რომელიც ბოლოს ხანს გამოცხადებულ იქმნა თვით უკანდარჩენილ რუსეთშიაც კი, მაგრამ სრულიად ამოდ, უნაყოფოდ“.

რა მდგომარეობაა, რას ბედავენ „ძველებურის წესით“ – „მოუგლინონ საქართველოს ეკლესიას ბიუროკრატიული მეთაური, სინოდის მიერ გამწესებული“... ეს კი იმიტომ ხდებაო, რომ „საქართველოს ეკლესიას ჰყავს ბატონად და მბრძანებლად უცხო მამინაცვალი, სატახტო ბიუროკრატიის მიერ დანიშნული და მისი ერთგული მოსამსახურე“... ერთ-ერთ ხელნაწერშიც ჩავიხედოთ (ხელნაწერთა ეროვნული ფონდი; № 129 A-1724): „...ყოველივე აქედან გამომდინარე, იხატება შემზარავი სურათი ძირისძირობამდე პარალიზებული ქართული ეკლესიისა“... „რუსეთმა იმას მიადწია, რომ ხალხს აღარ უნდა, რაიმე კავშირი ჰქონდეს ასეთ ეკლესიასთან და, აქედან – ასეთ სარწმუნოებასთან“...

სხვა, სრულიად საპირისპირო, ვითარებაა სომხურ ეკლესიაშიო, – წერს იაკობი ზემოსხენებულ წერილში.

„ქართველობამ მონადღმა ბევრი დრო, ბევრი შრომა ამ უფლების მოპოვებას; მაგრამ წადილს ვერ ეწია, რადგან სასულიერო ბიუროკრატიის მუხრუჭით არის გააკავებული, სომხობამ კი, რომელიც მოშორებულია ამ მუხრუჭს, ერთი ხაზის მოსმით მოიპოვა ეს ძვირფასი უფლება. დიად, ძვირფასი უფლება... – ერი ირჩევს საუკეთესო შვილს საქმის კეთილად წარმართვისათვის“...

ასეთია უმძიმესი ყოფა ქართული ეკლესიისა, ბედკრული ბედი ჩვენი ეკლესიისა.

რა გზას ხედავს იაკობი ამ მდგომარეობიდან თავის დაღწევისა?

„ბედი ჩვენი ეკლესიისა, მისი ასავალ-დასავალი უსათუოდ ჩვენი ხალხის ხელში უნდა იყოს და აქ ბიუროკრატიას არაფერი არ უნდა ეკითხებოდეს. თვით ხალხი უნდა ირჩევდეს მეთაურს თავისი ეკლესიისას, კათალიკოსს, ეპისკოპოსებს, მღვდლებს, მთელს საეკლესიო კრებულს, როგორც ამას თხოულობდა ჩვენი სამღვდელეობა, სამწყსო და პირადად ჩვენ... საჭიროა მთელმა ქართველობამ

მედგრად მოითხოვოს ეს ძვირფასი უფლება და მტკიცედ გამოაცხადოს“... (აქ შევწყვეტთ ამონარიდს, მერე გავაგრძელებთ).

ცხადია, აქამდე არაფერი თქმულა, რის გამოც უნდა შევაჩვენოთ და ანათემას გადავცეთ იაკობ გოგებაშვილი, როგორც ამას ე. ჭელიძე ფიქრობს. აქამდე, ვფიქრობთ, მისთვისაც და სხვისთვისაც ყველაფერი მისაღებია; ერთადერთი, ვისთვისაც ეს მსჯელობა არ შეიძლება მისაღები იყოს, იმდროინდელი რუსული მმართველობაა, მაგრამ იაკობ გოგებაშვილი არ ერიდება მას და, ვთქვით კიდევ, ეს გმირობის ტოლფასია იმ დროისათვის – მოწოდება არდამორჩილები-საკენ („მთელმა ქართველობამ მედგრად მოითხოვოს“...).

რას ამბობს შემდგომ იაკობი, რამაც ე. ჭელიძის აღშფოთება გამოიწვია?: „საჭიროა მთელმა ქართველობამ მედგრად მოითხოვოს ეს ძვირფასი უფლება და მტკიცედ გამოაცხადოს, რომ **თუ იგი უფლება არ დაგვიბრუნდება, არ დაგვეთმობა**, მთელი ქართველობა ზურგს შეაქცევს და უარჰყოფს მართლმადიდებლობას, რომელიც სწორედ შავ-ჭირად ევლინება მას და **უშლის მოიპოვოს სრული თავისუფლება სინდისისა, დამოუკიდებლობა ეკლესიის, დაამყაროს მისი მართვა-გამგეობა დემოკრატიულს საფუძველზე**, რომლითაც მეტ-ნაკლებობით სარგებლობენ ამჟამად რუსეთშიაც კი ჩვენი მეზობლები და სხვა სარწმუნოების ხალხი“...

სანამ განვაგრძობთ მსჯელობას, ვთქვათ, რას გულისხმობს იაკობი ტერმინში „**შავი ჭირი**“. ი. გოგებაშვილს აქვს ერთი ასეთი წერილი „ეროვნული შავი ჭირი იმიერ და ამიერ საქართველოში“ (III, გვ. 316-340). დასაწყისშივე განმარტავს: „შავი ჭირი ორგვარი გახლავთ: ფიზიკური და ფსიქიური. პირველი ასნეულებს და სპობს მხოლოდ მცირეოდენს ნაწილს ერისას, მეორე კი მომაკვდინებელ სენად ედება მთელს ხალხსა და ამოფხვის გზაზე უყენებს“. ჩვენს შემთხვევაში, ცხადია, საუბარია მეორე მომაკვდინებელ სენზე. რას მიემართება იგი? დავეკვირდეთ: „...შავ ჭირად ევლინება მას (ე. ი. ქართველობას – ავტ.) და უშლის მოიპოვოს სრული თავისუფლება სინდისისა, დამოუკიდებლობა ეკლესიისა, დაამყაროს მისი მართვა-გამგეობა დემოკრატიულს საფუძველზე“.

განსახილველი წერილის მიხედვით, ე. ი. **შავი ჭირი** (ანუ სენი) არის ის, რაც ქართველობას ხელს უშლის:

- მოიპოვოს სინდისის თავისუფლება,
- მოიპოვოს თავისი ეკლესიის დამოუკიდებლობა,
- დაამყაროს დამოუკიდებელი მართვა-გამგეობა ეკლესიისა,
- აირჩიოს მეთაური თავისი ეკლესიისა,
- რომელი მეთაურიც დაელაპარაკება მრევლს მრევლის ენაზე,
- აირჩიოს მრევლმა თავისი საეკლესიო კრებული...

ის, რაც ხელს უშლის ყოველივე ამის განხორციელებას, არის ჩვენი ეკლესიის იმჟამინდელი ბედი, იმჟამინდელი მდგომარეობა.

(გავეხსენოთ: ბ ი უ რ ო კ რ ა ტ ი უ ლ - ჩ ი ნ ო ვ ნ ი კ უ რ ი არის ერთი პერიოდი ქართული ეკლესიის ისტორიისაო);

შავი ჭირი – ეს არის ბედი, მდგომარეობა ქართული ეკლესიისა XIX-XX საუკუნეების მიჯნაზე.

შეიძლება ვიდავოთ იმაზე, სწორია თუ არა იაკობ გოგებაშვილი, როცა ამბობს, რომ

მართლმადიდებლობა –

რომელსაც წართმეული აქვს სინდისის თავისუფლება;

რომელსაც წართმეული აქვს ეკლესიის თავისუფლება;

რომელიც ვერ ამყარებს დამოუკიდებელ მართვა-გამგეობას;

რომელიც ვერ ირჩევს თავის მეთაურს;

რომლის მეთაურიც ვერ ესაუბრება მრევლს მრევლის ენაზე;

რომელიც ვერ ირჩევს თავის საეკლესიო კრებულს, არ არის მართლმადიდებლობა. ამიტომ უარს ვამბობთ ასეთ მართლმადიდებლობაზე და მოუწოდებს ერს („საჭიროა მთელმა ქართველობამ...“), ებრძოდოს შავ-ჭირს, რათა მოვიპოვოთ ჭეშმარიტი მართლმადიდებლობა.

აქ იგივე ლოგიკაა, გახსოვთ? –

ასეთი ბიბლიის ქონას – არქონა ჰქვია;

ასეთი მართლმადიდებლობის ქონას – არქონა ჰქვია!

შეიძლება ვიდავოთ, მაგრამ ფაქტია: იაკობ გოგებაშვილი იბრძვის, ჩვენი ეკლესია გაათავისუფლოს „შავი ჭირისაგან“, მოიპოვოს ჭეშმარიტი მართლმადიდებლობა და არა ფორმალური სარწმუნოება. ე. ჭელიძე ისევე უკუღმართად იგებს იაკობის აზრებს და აკეთებს ცილისმწამებლურ დასკვნებს...

* * *

დაბოლოს:

იაკობ გოგებაშვილს ბედი ჰქონდა ასეთი... წერს კიდევ ერთგან: „რაც მე დრო და შრომა მოვანდომე ჩემის სახელმძღვანელოების შედგენას და ხანგამოშვებით გაუკეთესებას, ათი იმდენი დრო და შრომა მომინდა მათი დაცვისათვის სხვა და სხვა ცილისწამებისაგანო“; სხვაგან წერს, ბევრი მტერი მყავდაო, „შინაური და გარეული, აშკარა და იდუმალი, მკიცხავი და მახეზღარი“... და, ღვთის შეწევნით, ახერხებდა იაკობი გამკლავებოდა მოჯარებულ მტერს... საბედნიეროდ, თავისი შრომებით, თავისი მემკვიდრეობით იაკობ გოგებაშვილი დღესაც ახერხებს ამას!...

მინაწერი:

ილია ჭავჭავაძე დავით აღმაშენებელზე საუბრისას სენეკას სიტყვებს მოიშველიებდა: „ჩვენთვის, ადამიანებისათვის, საჭიროა იმისთანა კაცო, რომ მის მისედვით და მისი მაგალითით შევიძლოთ საკუთარი ხასიათის გაწვრთნა და განმტკიცება. ო, რა ბედნიერია იგი, ვინც არამც თუ ჩვენთან ყოფნით გვწვრთნის ჩვენ, არამედ თავისი სახელის ხსენებითაც“.

ასეთ ბედნიერ კაცად გვეგულება ჩვენ **იაკობ გოგებაშვილიც!**...

ილია ჭავჭავაძის კიდევ ერთი შეგონება გავისხენოთ – „სხვისი არა ვიცით და ჩვენ-კი მშობელ მამასაც არ დაუთმობდით ჩვენ მშობლიურ ენის მიწასთან გასწორებას“ – და ამის შემდეგ ნურავინ გაიკვირვებს ამ წერილის პათოსსა და განწყობას...